

SLUTRAPPORT
TILL IDÉSKISSER
NEW
EUROPEAN
BAUHUAHS

UMEÅ
SKELLEFTEÅ
LULEÅ
BODEN
GÄLLIVARE
KIRUNA

i norr

VISIONER:

Slutrapport till idéskisser Visioner: i norr
Publicerat: 14 juni 2022

Bildhänvisning i dokumentet:

Alla bilder under idéskisser är hämtade från respektive teams idéskiss. Alla bilder från referensprojekten är hämtade från respektive teams ansökan.

Sid 70, 73, 75: Umeå kommun/Niklas Forsgren/Jan Bergman. Sid 8, 16, 61, 87 & 99: Tekniska muséets arkiv.
Sid 48, 49, 91, 95: Boden kommun/Mats Engfors/Fotographic. Sid 13, 14, 17: Kiruna kommun.
Sid 22, 24, 25: Gällivare kommun. Sid 34, 38, 39: Luleå kommun Sid 58: Skellefteå kommun.
Sid 3, 84: Ralph Erskine, ur ArkDes samlingar.

DETTA ÄR VISIONER: I NORR!

Nu pågår storskaliga gröna industriella investeringar i Norrbotten och Västerbotten. Vad innebär detta för människorna, platserna och kulturen? Vilken berättelse kan denna samhällsomställning generera? Hur ser visioner för framtidens livsmiljöer ut i Kiruna, Gällivare, Boden, Luleå, Skellefteå och Umeå? Myndigheter i Rådet för hållbara städer bjöd, i samarbete med de sex kommunerna, in aktörer att medverka i framtagandet av idéskisser med utgångspunkt i kommunernas unika förutsättningar och processer. Under senhösten 2021 fick tvärssektoriella team med konstnärlig höjd anmäla sitt intresse av att delta och förfrågan fick ett stort gensvar, totalt kom 55 ansökningar in! Visioner: i norr är en del av EU-initiativet New European Bauhaus, som går ut på att uppmuntra arkitekter, designers, ingenjörer, kreatörer, konstnärer, forskare, studenter och andra att ta sig an utmaningen att skapa vackra, hållbara och inkluderande livsmiljöer.

Samarbetsparterna är nu glada att kunna presentera teamens idéskisser som svar på kommunernas utmaningar. Idéskisserna ska generera framtidsscenario och visioner som kan stötta kommunerna i utvecklingen av livsmiljöer som är hållbara, inkluderande och vackra. Idéskisserna är också ett sätt att samla kreativa och multidisciplinära team för att bidra till utvecklingen av ett hållbart samhälle ur alla perspektiv. Du får även ta del av upplägg, genomförande samt slutsatser av Visioner: i norr. Visioner: i norr slutredovisades i maj 2022.

Slutsatserna av processen Visioner i norr är följande:

- Gemensamma drag i idéskisser kan ge fingervisning om framtidens samhällsutveckling
- Ny process gav insikter, energi, engagemang och viss oro
- Tvärssektoriellt samarbete ett av de största värdena med processen, och ett stort behov i fortsatt förankring
- Kort tidplan och liten budget försvårat multidisciplinära samarbeten och djup i processen samtidigt som det möjliggör kraftsamlingar "just in time"
- Platsspecifikt förståelse, tät dialog och samverkan med kommuner en framgångsfaktor
- God måluppfyllelse men tidigt att utvärdera

Information om resultaten samt teamens idéskisser finns att ta del av via www.hallbarstad.se

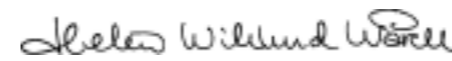
Stig Torneus
Chef stadsbyggnadsavdelningen,
Kiruna kommun

Monica Flodström
Kommundirektör,
Gällivare kommun

Mats Berg
Kommunchef,
Bodens kommun

Helén Wiklund Wårell
Stadsbyggnadschef,
Luleå kommun

Harriet Wistemar
Kommunarkitekt,
Skellefteå kommun

Rune Brandt
Samhällsbyggnadschef,
Umeå kommun

Helena Bjarnegård
Riksarkitekt och ordförande i
Rådet för hållbara städer

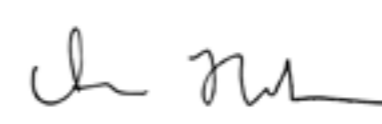
Kieran Long
Överintendent,
ArkDes

Lena Callermo
Avdelningschef Resurseffektivt
samhälle, Energimyndigheten

Maria Johansson
Enhetschef Samhällsutveckling,
Vinnova

Anna Hult
Senior Research Officer,
Formas

RÅDET FÖR
**Hållbara
städer**

INNEHÅLL

VARFÖR VISIONER: I NORR?.....	9	Umeå.....	70
Syfte och mål med idéskisserna.....	9	Umeås Case – Stadsdelsdrömmar.....	74
Fokus: Kreativitet som svar på samhällsutmaningar.....	9	Team: Marge + Ramboll.....	76
Fokus: Samhällsomvandling i norr.....	10	Idéskiss: Umeå - radikal och resilient.....	78
IDESKISSER.....	12	Team: Norrlandsmodellen.....	80
Kiruna.....	13	Idéskiss: X:et, stadsdelarna och en process för framtiden.....	82
Kirunas Case – Från gruva till grodd för stadsutveckling.....	17	SÅ GENOMFÖRDES VISIONER: I NORR.....	85
Team: Marakatt-Labba, Norell/Rodhe, Outer Space, Segerstedt.....	18	Tidplan.....	85
Idéskiss: Eldberget.....	20	Utlysning.....	85
Gällivare.....	22	Skissprocess.....	86
Gällivares Case – Vallan i staden.....	24	Deltagare.....	89
Team: Of Public Interest.....	26	SLUTSATSER VISIONER: I NORR.....	92
Idéskiss: From malm back to soil.....	28	Gemensamma drag i idéskisser kan ge fingervisning om	
Team: Barnens visioner i norr.....	30	framtidens samhällsutveckling.....	92
Idéskiss: Barnens arktis-tektur i Gällivare.....	32	Ny process gav insikter, energi, engagemang och viss oro.....	93
Luleå-Boden.....	34	Tvärssektoriellt samarbete ett av de största värdena med	
Boden & Luleås Case – Tvillingar i norr.....	36	processen och ett stort behov i fortsatt förankring.....	94
Team: Nordic future.....	40	Kort tidplan och liten budget försvårar multidisciplinära	
Idéskiss: Norr är hemma för mig.....	42	samarbeten och djup i processen samtidigt som det möjliggör	
Team: Fieldstudio.....	44	kraftsamlingar ”just in time”.....	96
Idéskiss: The desired path.....	46	Platsspecifik förståelse och tät dialog och samverkan med	
Team: HallemarHejdelind.....	50	kommuner en framgångsfaktor.....	97
Idéskiss: Rum för egenmakt.....	52	God måluppfyllan men för tidigt att utvärdera.....	98
Team: TIP++.....	54	KONTAKTUPPGIFTER.....	100
Idéskiss: Framtiden är att samsas.....	56		
Skellefteå.....	58		
Skellefteås Case – Från stagnerande till Klondyke till vadå?.....	61		
Team: Good guide: norr.....	62		
Idéskiss: Good guide: Skellefteå.....	64		
Team: Moving north.....	66		
Idéskiss: Folkets stad.....	68		

VARFÖR VISIONER: I NORR?

SYFTE OCH MÅL MED IDÉKISSERNA

Idéskisserna var ett sätt att samla tvärsektorieell kreativ kompetens för att bidra till utveckling och omställning till ett mer hållbart samhälle ur alla perspektiv med utgångspunkt i sex kommuners unika förutsättningar och processer. Idéskisserna var tänkta att stimulera gemensamma tankeprocesser kring hur en attraktiv och fossilfri framtid med design, kultur och kreativitet som utgångspunkt kan se ut. Samtidigt som olika discipliner sammanförs; från teknik och ingenjörskap till konst, arkitektur och design, skulle processen även skapa utrymme för medborgares idéer och tankar kring ett framtida samhälle. Processen ska även ses som ett startskott för Rådet för hållbara städers arbete i Norrbotten och Västerbotten som handlar om att till 2030 stödja kommunerna i frågor om hållbar stads- och samhällsutveckling samt gestaltad livsmiljö.

Målet med idéskisserna var att ta fram idéer som stöttar och inspirerar kommunerna, men också samhällsutvecklingsbranschen, i arbetet med att utveckla och skapa vackra, hållbara och inkluderande livsmiljöer. Det handlade om att vara både visionär och konkret på samma gång; om att visualisera och gestalta hur vi tror att vi vill leva och bo i framtiden, med utgångspunkt i:

- Hållbarhet, klimatmål till cirkuläritet, nollutsläpp och biologisk mångfald
- Estetik, upplevelse och kvalitet, utöver funktionalitet
- Inkludering, från att värdesätta mångfald till att säkerställa tillgänglighet och prisvärdhet

Det handlade även om att hitta ett nytt gemensamt språk och initiera nya samtal. Om att måla en bild av en framtid som kan bli mycket mer och bättre än det vi har idag. En framtid som håller sig inom planetens ramar, som tar vara på möjligheterna på platsen och som väcker stolthet, inspiration och livsglädje.

Det pågår en stor samhällsomvandling i norra Sverige då flera nya och befintliga industrier är under uppförande och under utveckling, målet med idéskisserna är att genom kreativa och tvärvetenskapliga lösningar hitta svar på några av samhällsutmaningarna kopplade till verksamhetsetableringen. Varje team utgick från en specifik kommuns befintliga värden och historik, natur och kultur, styrkor och utmaningar. Resultatet var tänkt att skapa engagemang för frågorna i de utpekade kommunerna, kunna användas i kommunernas strategiska planering och kunna spridas nationellt och till det stora internationella nätverket kring New European Bauhaus.

FOKUS: KREATIVITET SOM SVAR PÅ SAMHÄLLSUTMANINGAR

Samhället står inför stora utmaningar. Människor, varor, tjänster och information rör sig globalt, i allt snabbare takt och i allt större omfattning. Både person- och godstransporter väntas öka. Den digitala utvecklingen går snabbt och leder till strukturella förändringar genom bland annat ökad näthandel. Städer och regioner konkurrerar med varandra om att attrahera nya invånare och verksamheter. Mindre städer och platser utanför de stora städerna och kranskommunerna riskerar att tappa i befolkning och utbud.

Den generella trenden är att skillnader mellan olika områden i samhället ökar. Boendesegregation skapas när hushåll med olika inkomster separeras geografiskt och då en ojämn fördelning av service och andra resurser i samhället sker. Vidgade arbetsmarknadsregioner och mer perifert lokaliserade fritidsaktiviteter förutsätter allt mer transporter och utvecklad infrastruktur, vilket tillsammans med bland annat ett ökat uttag av naturresurser och klimatutmaningar förändrar landskapet och vår gestaltade livsmiljö.

New European Bauhaus är ett initiativ från EU kommissionen som stöttar omställning på flera nivåer. Syftet är att skapa platser som är hållbara, inkluderande och vackra. New European Bauhaus beskrivs som en rörelse och inom dess ramar ska exempelvis arkitekter, designers, konstnärer, ingenjörer, forskare, studenter och medborgare över hela Europa kunna samverka för att lösa

samtidens stora utmaningar. Sveriges regering presenterade våren 2018 en samlad politik för det som kallas gestaltade livsmiljöer som styr i samma riktning.

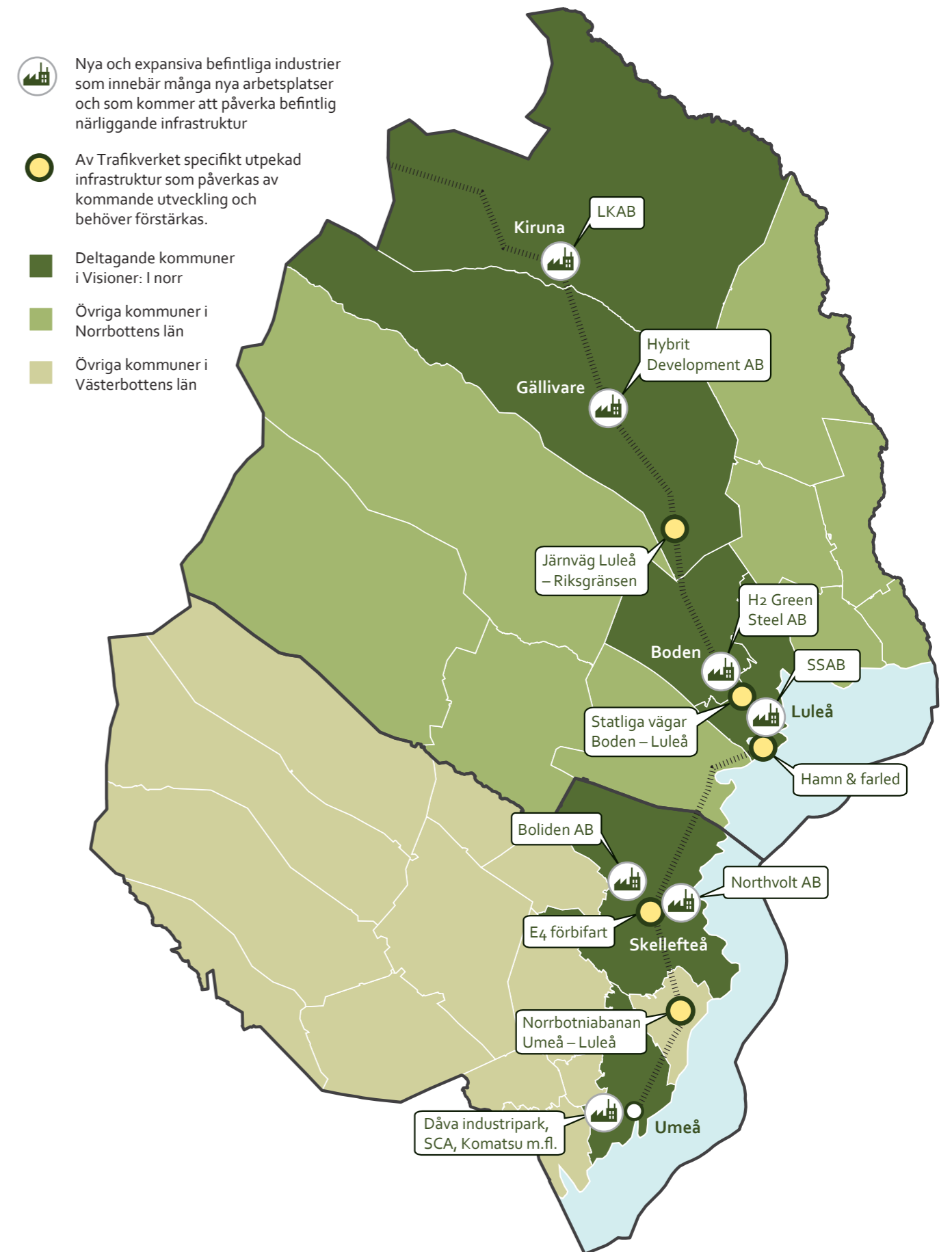
Hur kan vi skapa platser som är koldioxidsnåla, som främjar biologisk mångfald och som är vackra, demokratiska och meningsfulla för människorna som bor i dem? Väldigt få människor vet idag hur sådana platser skulle kunna se ut - vi har inte orden eller bilderna för att beskriva dem. Därför behövs visioner kring arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö, som gör det möjligt för oss att utforska framtiden innan den tagit form. Att ge nya idéer kring detta var vad Visioner: i norr handlade om.

FOKUS: SAMHÄLLSOMVANDLING I NORR

I flera kommuner i Västerbotten och Norrbotten växer storskaliga gröna industrietableringar fram, där svenska företagare och entreprenörer vill gå i spetsen för omställningen till en fossilfri värld, genom satsningar på exempelvis koldioxidfri stålindustri, batterier och vätgas. Samtidigt innebär det att flera kommuner snabbt behöver växa.

Det är svårt att uppskatta vidden av utvecklingen som nu sker i Västerbottens och Norrbottens län men bedömningen är att pågående satsningar kommer att innebära mellan 50 000 till 100 000 nya arbetstillfällen på 10-15 år. Arbetslösheten i regionerna är redan låg vilket innebär att det både under uppbyggnad och långsiktig drift av de tillkommande verksamheterna kommer att vara en stor utmaning att tillskapa de nya jobb som krävs utan att utarma redan etablerade verksamheter – det kommer att krävas en betydande inflyttning i kommunerna. Risken är att bristen på bostäder skapar arbetskraftspendling med "fly-in/fly-out" lösningar. Det riskerar att utveckla samhällen där service byggs ut för en befolkning som inte stannar i kommunen eller engagerar sig i samhällsutvecklingen. I ett tidigt skede finns eventuellt inte infrastrukturen som behövs vilket kan skapa ett stort bilberoende i och med att kollektivtrafik och förutsättningar inte är klara. Det finns även många intressekonflikter i den fysiska planeringen med lokala, regionala och nationella intressen som ställs mot varandra i anspråktagandet av mark. Detta riskerar bland annat att försvåra möjligheten till energiomställningen vilken i stora drag handlar om att transport-, industri-, och bebyggelsesektorerna ska bli fossilfria vilket kan åstadkommas genom förnybar energi och effektivare resursanvändning.

Samhällsomvandlingarna ställer stora krav på såväl omsorgsfull gestaltning av den fysiska miljön som jämlik tillgång till goda livsmiljöer för alla invånare. Hur kan bostäder, infrastruktur och service snabbt utvecklas för att möta behoven samtidigt som det ska ske på ett hållbart, vackert och inkluderande sätt, och som lockar nya invånare att inte bara göra en snabbvisit utan att också bosätta sig och integreras i samhället? Vad innebär omvandlingen för människorna som redan bor där, platserna och kulturen? Och hur kan denna omvandling ske inom planetens gränser? Att ge nya idéer kring detta var vad Visioner: i norr handlade om.

IDÉSKISSER

På följande sidor presenteras kommunernas case samt sammanfattningar av de elva utvalda teamens idéskisser som svar på dessa!

Idéskisserna i sin helhet finns att ta del av via: www.hållbarstad.se

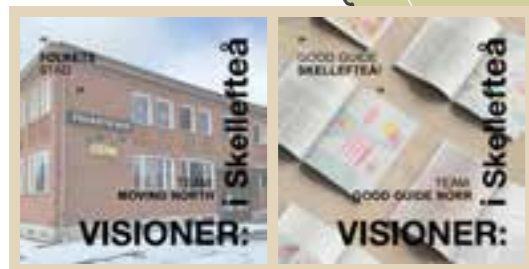
Kirunas case:
Från gruva till grodd
för stadsutveckling

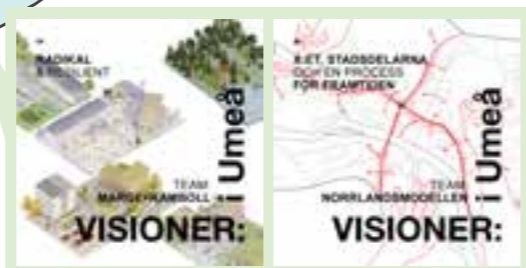
Boden-Luleås case:
Tvillingar i norr

Gällivares case:
Vallan i staden

Skellefteås case:
Från stagnerande till
Klondyke till vadå?

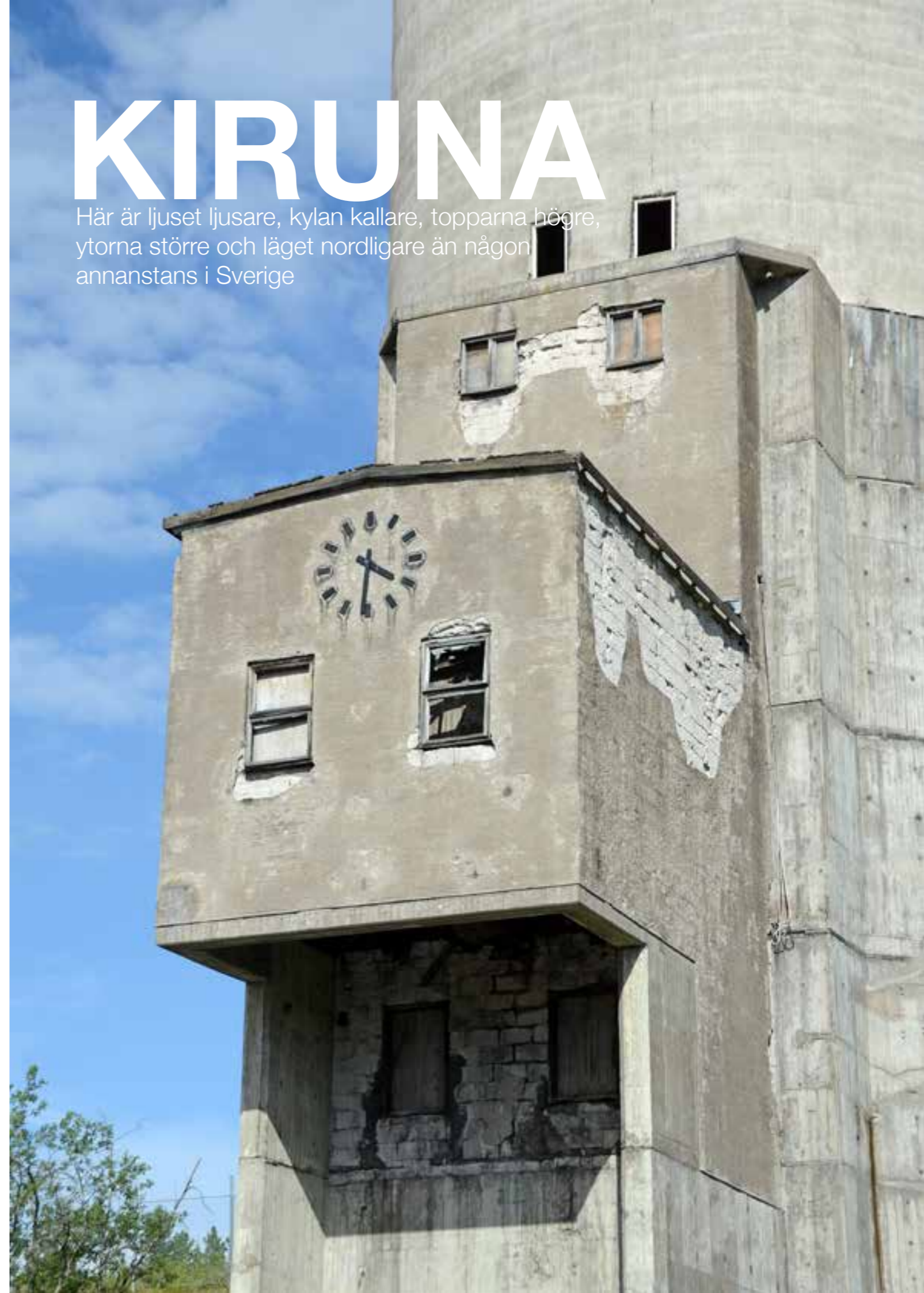

Umeås case:
Stadsdelsdrömmar

KIRUNA

Här är ljuset ljusare, kylan kallare, topparna högre, ytorna större och läget nordligare än någon annanstans i Sverige

MÖNSTERSTADEN SOM BEHÖVER BYGGAS PÅ NYTT

Grunden till dagens Kiruna lades för drygt 100 år sedan. Det var en stor utmaning att på kort tid planera och bygga ett helt samhälle. Det lyckade resultatet, "Mönsterstaden" Kiruna, uppnåddes tack vare högt ställda mål och med hjälp av dåtidens främsta planerare, arkitekter och konstnärer. Idag, då vi står mitt i svåra uppgiften där stora delar av Kiruna måste flyttas och ersättas, känns det helt naturligt att vi åter vänder oss till den främsta expertisen för att få hjälp med att utforma viktiga delar i det nya Kiruna.

Kiruna är med sina 19 447 kvadratkilometer Sveriges största kommun. I Kiruna kommun har de 23 000 invånarna nästan en kvadratkilometer per person att husera på. Ungefär 18 000 bor i centralorten i centralorten Kiruna som ligger cirka 20 mil norr om polcirkeln och drygt 500 meter över havsnivån.

STADSOMVANDLING OCH FLY-IN/FLY-OUT

Kiruna var som störst under 60-talet med över 30 000 invånare. Det var även då stora delar av staden genomgick stadssanering och nya bebyggelseområden kom till. Idag mitt i genomförande av stadsomvandling har befolkningsutvecklingen varit stabil på 18 000 invånare. Det som sticker ut i dagsläget är den mycket påtagliga och ökande fly-in/fly-out arbetskraften som sätter sin prägel på staden med bostadsbrist och ökade marknadspriser på existerande bebyggelse. Detta förutspås vara tillfälligt, kommunen arbetar aktivt med att skapa förutsättningar för permanentboende. Utöver de byggbehov som stadsflytten ger upphov till sker en snabb tillväxt i Kiruna kommun. Turistnäringen expanderar mycket snabbt, nya gruvor öppnas i nära anslutning till staden och också inom rymdverksamheten sker en snabb utveckling. Sammantaget innebär detta ett mycket starkt tryck på byggande av bostäder och lokaler i kommunen.

Kiruna har ett subarktiskt inlandsklimat med mycket snö och kyla under ena halvan av året och betydligt mildare under andra halvan. Under vinterhalvåret är det sällan kallare än minus 20 grader på vintern, samtidigt som Jukkasjärvi i Torneälvens dalgång två mil österut ofta har under minus 30 grader. Normalt sett kommer snön för att stanna under den senare delen av oktober för att sedan smälta undan i slutet av maj. Kirunas lokalisering norr om polcirkeln innebär att under tre veckor lever Kirunabor med polarnatt för att kompenseras under sommarens midnattssol.

UNDERJORD OCH RYMD GER JOBB

Kirunas näringsliv domineras av gruvdrift. Kiirunavaara innehåller världens största underjordsgruva och är också den som är grunden för pågående stadsomvandling. Staden och landskapet är därför präglad av nedlagda gruvor som till viss del väntar på att återupptas med anledning av världens ökande behov av metaller. Rymdindustrin spelar en mycket viktig roll i Kiruna. Människor kommer hit från hela världen för forskning och satellitkommunikation.

MÅNGFALD I FÖRÄNDRING

Kiruna är också turiststaden framför andra i norra Sverige med cirka 40 procent av alla turistövernattnings i Norrbotten. Flaggskippet är ishotellet i Jukkasjärvi, som vuxit till att bli Sveriges mest internationellt kända turistmål. Även inom Kiruna kommuns gränser har besöksnäringen investerat kraftigt under 2000-talets början. I de nordvästra Kirunafjällen siktar ägarna till skidanläggningarna på att kraftigt öka sin kapacitet de kommande åren.

Kiruna har alltid varit ett mångkulturellt samhälle, inbjudande och öppet för olika kulturer och sätt att leva. Det är själva grunden för samhällets existens. Arbetskraften kom från alla håll, över nationsgränser, från landets södra delar och inte minst från Tornedalen. Den samiska kulturen, som fanns här långt innan gruvan och samhället Kiruna, är också en viktig del av Kirunas identitet och kulturarv. Till Kiruna flyttar man av många olika anledningar; arbete, utbildning, naturmiljö och äventyr men även människor på flykt har sökt sig till Kiruna och valt att stanna kvar. Alla bidrar på sitt vis till Kirunas kulturella mångfald.

I Kiruna värderas fritid högt, det är en av anledningarna att bo i Kiruna. Därför är hemmet en viktig plats och naturen ska vara tillgänglig. Det finns få platser som är av privat karaktär. Det unika med stadsomvandlingen i Kiruna är inte omfattningen. Det unika är att det sker under så kort tid och Kirunaborna kommer att genomgå en kulturförändring. En kulturförändring där de strukturella förutsättningar förändras med en ny och tätare stad kräver mycket kommunikation och tillskott som stödjer kirunabornas sätt att leva för att fortsätta vara en attraktiv stad.

I Kiruna finns ett starkt föreningsliv. Att ingå i en förening vare sig det handlar om sport eller hobbyverksamhet är en viktig social struktur och del av vår kultur. Ett sätt för likasinnade att umgås på sin fritid.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR UTVECKLING

Den påbörjade stadsomvandlingen, där fokus ligger på utformning av den nya stadskärnan, kan inte avgränsas till ett särskilt område. Den kommer att påverka varje del av samhället. Allt hänger ihop, från deformation och avveckling till planering och etablering av nya stadsdelar samt att binda ihop de redan existerande bebyggelsestrukturerna.

Genom detta case vill vi fokusera på de sociala och upplevelsemässiga aspekter som är betydelsefulla i att skapa trygghet och framtidstro hos Kirunaborna, att ge de bästa förutsättningarna för stadens utveckling och fokusera på Kirunabornas sätt att leva, samtidigt som staden genomgår en expansion.

PLATSBRIST TROTS STOR YTA

Stadsomvandlingens största utmaning kan sammanfattas med ett ord; odlingsgränsen. Odlingsgränsen är en administrativ gräns som kom till 1873 för att reglera markanvändning för att skydda rennäringens intressen. Detta innebär att det finns begränsningar för att ianspråkta nya exploateringsområden för bebyggelse i och omkring Kiruna. Utvecklingen ska därför i första hand ske i de redan etablerade bebyggelsestrukturerna genom förtätning eller omvandling med respekt för de kumulativa effekterna som uppstår i de orörda naturområden då fler människor rör sig i och omkring Kiruna. Idag pågår omfattande prospekteringsarbete genom olika gruvbolag som kan leda till att nya gruvor öppnas i närheten till staden och på så sätt begränsar stadens expansion.

Kvarteret Ortdrivaren, Kiruna, ritat av arkitekten Ralph Erskine. Kvarteret var färdigt 1962 och kommer att rivas i samband med stadsflytten.

KIRUNAS CASE – FRÅN GRUVA TILL GRODD FÖR STADSUTVECKLING

Hur blir det nedlagda gruvområdet Tuolluvaara ett tillgängligt och naturligt tillägg till den nya stadskärnan?

Området är starkt präglad av tidigare verksamhet, brytning av järnmalm i den numera nedlagda gruvan. Gruvdriften pågick under åren 1902-1982. Till en början skedde brytningen i dagbrott, senare under jord. De två lavarna (tornen) har använts för att frakta upp malm och är ett utav nya Kirunas landmärken.

Med anledning av stadsomvandlingen kommer Tuolluvaara gruvområde att ha en helt annan strategisk betydelse än den tidigare haft då det hamnar i nära anslutning till tätortens centrala delar. Områdets karaktär speglar Kirunas historia och det är en egenskap som vi vill behålla. Området har, genom stora infrastrukturensatsningar blivit avskärmad från stadskärnan, så nära men så otillgängligt. I dagsläget är utmaningen just tillgänglighet. Hur kan vi göra området tillgängligt för att i framtiden vara ett område som är en naturlig del av staden? Hur kan området nyttjas? Ska Tuolluvaara vara ett expansionsområde för bebyggelse eller ska den fredas till stadsnära rekreationsområde? Ska området innehålla viktiga samhällsfunktioner, som till exempel sjukhuset som kommer att bli påverkad av stadsomvandlingen? Ska området utvecklas för turism med direktaccess till vildmarken?

Området kopplas ihop med Kirunas nya stadskärna främst genom gångbro som leder ut till den i dagsläget inte anlagda stadsparken som löper genom staden. Stadsparkens sträckning har en historisk koppling då material från Tuolluvaaragruvan transporterades på järnväg längs stadsparkens sträckning. Utmaningen ligger i att få till nya kopplingar till området.

Ett gammalt gruvområde har sina utmaningar i sig. I dagsläget finns väldigt begränsat med dokumentation kring gruvdriften som bedrevs i gruvan. Då området omfattats av underjordsgruva så innebär detta att det instängslade området ska betraktas som obbyggbar på grund av underjordiska orter och sättningar. Den tidigare dagbrottet erbjuder dramatiskt landskap och ska betraktas på avstånd. Det är här industri möter landskap på ett påtagligt sätt.

Kontaktperson Kiruna kommun: Nina Eliasson, nina.eliasson@kiruna.se

Illustration över Kirunas nya stadskärna med det nedlagda gruvområdet Tuolluvaara markerat i grön cirkel.

Utsett team till Kiruna:

MARAKATT-LABBA, NORELL/ RODHE, OUTER SPACE, SEGERSTEDT

Exempelbild från referensprojektet Kiruna stadsomvandling

DELTAGARE

Britta Marakatt-Labba, konstnär
Sam Keshavarz, Outer Space
Daniel Norell, Norell/Rodhe
Einar Rodhe, Norell/Rodhe
Eugenia Segerstedt, Luleå Tekniska Universitet

REFERENSPROJEKT

Kiruna stadsomvandling
Flera års arbete bl.a. med utvecklingsplan/
fördjupningar av de blå-grön-vita strukturerna
Under Construction
Skalmodell av ett stads kvarter helt byggd
av material från rivningstomter i Stockholm
Attract - Attraktiva, hållbara livsmiljöer i kallt klimat
Tvärvetenskapligt FoU-projektet

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Detta är ett team med såväl mångfald som djup. Teamet balanserar såväl konst som arkitektur, landskap och sociologi; alla viktiga synsätt och linser att applicera på Kiruna. Det finns tydligt en stark kunskap om plats och om norra Sverige, både genom konstnärlig praktik och specifikt genom utvecklingen av Kiruna.

Teamets tyngdpunkt på historier och alternativa scenarier är välkommet, givet potentialen av narrativ som fokus i detta case, med möjligheter i sociologisk förståelse av människors uppfattningar, attityder och aktiviteter. Genom teamets referensprojekt och medlemmarnas kapacitet så ser urvalsgruppen tydligt de stora möjligheterna i att kombinera detta team med platsen Kiruna.

KONTAKT

Sam Keshavarz
sam@outerspacearkitekter.se
Tel: 070 358 01 52
Outer Space arkitekter AB

“Vi har en ambition om att ta fram ett eller ett par starka visuella verk som kan kommunicera vår vision på flera plan, informativt och intellektuellt, såväl som poetiskt och med öppningar för tolkning.”

TEAM:
**TEAM MARAKATT-LABBA,
OUTER SPACE, NORELL/
RODHE, SEGERSTEDT**

VISIONER:

i Kiruna

IDÉSKISS: ELDBERGET

DET VI TAPPADE I FLYTTEN.

Tuolluvaara ligger i skärningspunkten mellan många av de krafter som format Kiruna: gruvdriften, den samiska kulturen, fjällandskapet och nu stadsomvandlingen. Strax norr om gruvområdet går leden där samebyn Gabnas renhjordar flyttas. Omedelbart väster om området växer nya Kiruna fram i en tät kvartersstad. Gruvdriftens historia manifesteras i de höga lavarna, belägna i fonden för den nya stadsparken, samt i de djupa dagbrotten som skär genom landskapet i områdets mitt. I projektet Eldberget skisserar teamet en framtid där dessa krafter flätas samman till en ny stadsdel, där kulturarv, bostäder, renskötsel och friluftsliv samsas. Namnet, som anspelar på hur berget glöder i solens första strålar, hämtar teamet från Tuolluvaara som kommer ur samiskans dolla, eld, och vari, berg, samt ur meänkielis ord för eld, tuli.

Teamets vision värnar om materiella resurser och om platsens förutsättningar, i linje med hur urfolk ofta förhållit sig till sin omgivning. I takt med att delar av gamla Kiruna rivs skapas en unik möjlighet till återbruk av byggnader och material. Kring gruvområdet formas en ny småskalig stadsdel, helt och hållet byggd av material från det gamla Kirunas byggnader, i en gatustruktur anpassad till befintliga stråk, topografi och klimat. Vid entrén till området från stadsparken gestaltas en ny publik plats, som en port till gruvområdets kulturarv, till de naturområden som breder ut sig i norr och till den samiska kulturen. Lavarna och de äldre tegelbyggnaderna öppnas upp för allmänheten och kompletteras med nya publika byggnader. Kring lavarna berättar en serie konstnärliga utsmyckningar om det samiska arvet, genom eldstenar, vindfång och snöstaket. Det dramatiska landskapet norr om lavarna som gruvdriften tagit i anspråk tillgängliggörs via vandringsleder och utkiksplatser. Renleden i norr markeras med ny skyltning och de friluftsspår som korsar leden samlas i några punkter. Eldberget blir ett kreativt och inkluderande område – en expo för framtidens stad.

Teamets vision kan förklaras under fem rubriker: Situerade kunskaper, medskapande, återbruk, flytta tillbaka positionerna, var möts vi?, samt ekosystem i ett förändrat klimat.

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board menar att denna idéskiss är mycket väl avvägd, visionär men samtidigt genomförbar. De ser i förslaget en mångfacetterad grupp av kompetenser där de olika styrkorna genom en varsam process fått gå från tanke till konkret aktion och en gemensam multidisciplinär vision.

Advisory board lyfter upp förslagets återbrukstankar som essentiella både utifrån klimatperspektiv men kulturellt perspektiv då de nya byggnaderna utgörs, i konkret bemärkelse, av Kirunas historia. Advisory board lyfter även att utmaningen som skissen tar sig an; hur "återtar" (Flytta tillbaka positionerna) vi mark som används för storskalig exploatering, är en utmaning som blir alltmer viktig ur ett globalt perspektiv. Hur kan den marken bli till både attraktiv boendemiljö och samtidigt stärka biologisk mångfald?

Som medskick till implementering och vidareutveckling vill advisory board skicka med de viktiga kopplingarna till de nya centrala delarna av Kiruna och att arbeta vidare med mellanrummen mellan husen, gärna som en påbyggnad av tankarna kring "Eallinbiras", de lokala ekosystemen, som grund.

"Detta exempel torde kunna vara av internationellt intresse" - Johan Kuylenstierna

GÄLLIVARE

En jordnära plats står nu i händelsernas centrum globalt när gruvindustrin miljardsatsar för en grön omställning, där man med människornas och naturens urkraft, utan att krångla till det, fortsätter att växa. Nu vill Gällivare skapa det mångkulturella och inspirerande samhället som leder den gröna omställningen.

SKIDOR, MALM OCH VÄRLDSFÖRÄNDRARE

I Gällivare finns närheten till naturen, midnattssolen och norrskenet. Gällivare ligger 10 mil norr om polcirkeln, omslutet av världsarvet Lapponia och Dundret som utnämns till Sveriges bästa skidanläggning. Från norrbottenskusten till Gällivare tar det ett par timmar med tåg eller bil och till Stockholm har kommunen täta flygförbindelser.

Idag bor ca 8 500 i tätorten och det dubbla i kommunen. Enligt befolkningsprognos 2021-2030 som är framtagen innan Hybrit och LKABs gröna industrisatsningar blev kända bedömdes Gällivares befolkning varken öka eller minska fram till 2030. Idag är förutsättningarna och målbilden annorlunda. Gällivare behöver växa! Den demografiska utmaningen i Norrbotten kvarstår med en åldrade befolkning, därför behöver kommunen locka till nya yngre världsförändrare, livsstilsflyttare och hållbarhetskampare.

FRÅN FAST FORM TILL GAS

Gällivare blir först i världen när LKAB nu satsar 400 miljarder på en grön omställning av gruv- och stålindustrin, där ytterligare 10 miljarder satsas i Hybrit projektet. Världens största vätgasanläggning planeras på orten där allting startar med Hybrit, produktionsanläggning för fossilfri järnsvamp. Möjligheter öppnas för ytterligare nyetableringar och innovation inom en rad olika områden som tex test- och demonstrationsmiljöer för vätgasdrivna fordon samt tillvaratagande på stora mängder spillvärme i samhällsplaneringen. Här skapas goda förutsättningar för att Gällivare blir en hållbar och klimatneutral stad till år 2030.

KULTURLIV I UTVECKLING

Kunskaps huset, med utbildning mitt i centrum, har blivit internationellt uppmärksammat för sin unika design. I Gällivare samverkar urfolk och nationella minoriteter, och kommunens kulturliv utvecklas i takt med samhällsomvandlingen.

NÄRHETEN OCH UTVECKLINGEN

Gällivare är mitt uppe i en av stadsomvandling till följd av gruvnäringens expansion. Redan genomförd och kommande utveckling innebär drygt 2000 nya bostäder och 250 000 kvm lokalyta, som del i den utvecklingen så är Gällivares målsättning att tillskapa 1200 bostäder under de kommande 5 åren. Efter omfattande medborgardialoger har fokus lagts på tre områden för bostadsbyggnationer, förtätning av centrum, det fjällnära boendet på Repisvaara samt det stadsnära boendet vid Vassara älv. Ett nytt centrum tar form och bostäder byggs. Hos Gällivare ger närheten mer tid över till fritid med allt från sportaktiviteter till shopping och kultur. Nya kommunala anläggningar står klara, allt från nya skolor, friidrottsarena, ridhus och en is- och evenemangsarena.

Detaljplaneläggning av Dundret pågår där syftet med planläggningen är att utveckla fjällanläggningen med fler bostäder, stugor, camping och hotell samt kommersiell verksamhet. Detaljplaneläggning av norra Harrträsk (fastigheten Gällivare 18:13) mellan Dundret och Repisvaara är under uppstart. Syftet är bland annat att skapa fler byggrätter för bostäder och kommersiell verksamhet samtidigt som det blir en viktig pusselbit för att koppla ihop staden med fjället. För att Gällivare ska kunna utvecklas och locka till sig nya invånare finns ett behov av att se över stadskärnas utformning och innehåll för att skapa ett mer urbant centrum och torg.

RE-DO

Gällivare kommun och Gällivare näringsliv AB har kroat arm och tagit fram ett gemensamt arbetssätt RE-do för framtiden, inom detta har vi identifierat fyra områden som kommunen tillsammans med näringslivet kommer arbeta aktivt med; hållbarhet, etableringar, tillväxt och attraktion. Inom RE-do finns tre viktiga effektmål, skapa 1200 nya bostäder och öka befolkningen till 20 000 invånare till år 2026 samt skapa 2500 permanenta jobb fram till år 2030.

GÄLLIVARES CASE – VALLAN I STADEN

Dundret, naturen eller stadskärnan, hur skapar vi en attraktiv sammanhållen stad som lockar människor att komma hit?

För att Gällivare ska kunna utvecklas och dra nytta av de stora möjligheter som investeringarna ger så behöver kommunen locka till sig nya invånare och kompetens. Men hur görs detta på bästa sätt? Hur görs det enligt New European Bauhaus ledord; hållbart, vackert och inkluderande?

Kanske handlar det om att i idéskisserna:

- Visa på hur staden kan knytas ihop med Dundret. Kan Gällivare bli en ski in- ski out till Dundret?
- Skissa på komplexiteten och styrkan i närheten till naturen parat med urbanitet?
- Visa på hur Gällivares stadskärna kan bli ännu mer attraktiv, en dragare och en samlingsplats för nuvarande, nyttillkomna och framtida invånare?

Resultatet av caset blir värdefulla underlag för kommunens detalj- och översiktsplanering, i synnerhet för detaljplanering av Dundrets fjällanläggning och detaljplaneläggning av norra delen av Harträsk.

Kontaktpersoner Gällivare kommun: Sofie Rynbäck, sofie.rynback@gallivare.se & Alexander Kult, alexander.kult@gallivare.se

Ovan: Dundrets skidsystem. Nedan: Flygfoto över Gällivare med Dundret som tornar upp sig i bakgrunden.

Utsett team till Gällivare:

OF PUBLIC INTEREST (OPI)

Exempelbild från referensprojektet Minnesplatser Oslo, Utøya

DELTAGARE

Jonas Dahlberg, konstnär, OPI
Joakim Lyth, arkitekt, OPI
Chiara Bugatti, konstnär, OPI
Danae Valenza, konstnär, OPI
Tobias Westerlund, arkitekt, OPI

REFERENSPROJEKT

Minnesplatser Oslo, Utøya
Förslaget till Minnesplats vid Sørbråten Udde, tävlingsvinst efter attackerna på Utøya och i Oslo.
Embassy of sharing
Pågående stadsutvecklingsprojekt i Hyllie, tävlingsunderlag med tydliga förslag på hållbarhetsutmaningar.
Support Structures
Forskningsprojekt med fokus på industriområdet Lövholmens utveckling.

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

I teamet Of Public Interest (OPI) har man satt fingret på en av de mest centrala frågeställningarna för Norrland - tillgången, bruket och utformandet av marken. Med ett mångbottnat team med en intressant bakgrund och mix har arbetsgruppen en hög trovärdighet att med konstnärliga och arkitektoniska strategier skapa visioner och stödstrukturer för Gällivare.

Teamets frågeställning matchar bra in på Gällivares kommuns behov av att skissa på komplexiteten och styrkan i Gällivares närheten till naturen. Hur kan den rurala koppling och rumslighet stärkas och gestaltas till en kvalitet för kommunen? Här spås intressanta resultat och visioner skönjas i samarbetet.

KONTAKT

Jonas Dahlberg
jonas@jonasdahlberg.com
Of Public Interest (OPI)

“Vår tyngdpunkt ligger på att vara en aktiv part i omformandet av våra gemensamma rum, kritiskt utvärdera vilka värderingar de bygger på, vem de är till för, på vilka sätt de delas, hur de är skapade och av vem. Genom vår grund i konstnärliga strategier och språk vill vi skapa visioner för framtidens inkluderande och hållbara livsmiljöer.”

TEAM:
OF PUBLIC INTEREST

VISIONER:

i Gällivare

IDÉSKISS: FROM MALM BACK TO SOIL

The team's vision for Gällivare is the result of an observation of the city's different approaches to movement, resources, and cyclicity. In the future, we will need to change our approach to the land and its exploitation. To start this process, we need to acknowledge the city's mining history as a part of its identity.

Whose voice are we listening to while planning the future of Gällivare and its inhabitants? Whose perspectives and interests come first and whose ones are kept silent? Which values are being overseen, forgotten or omitted?

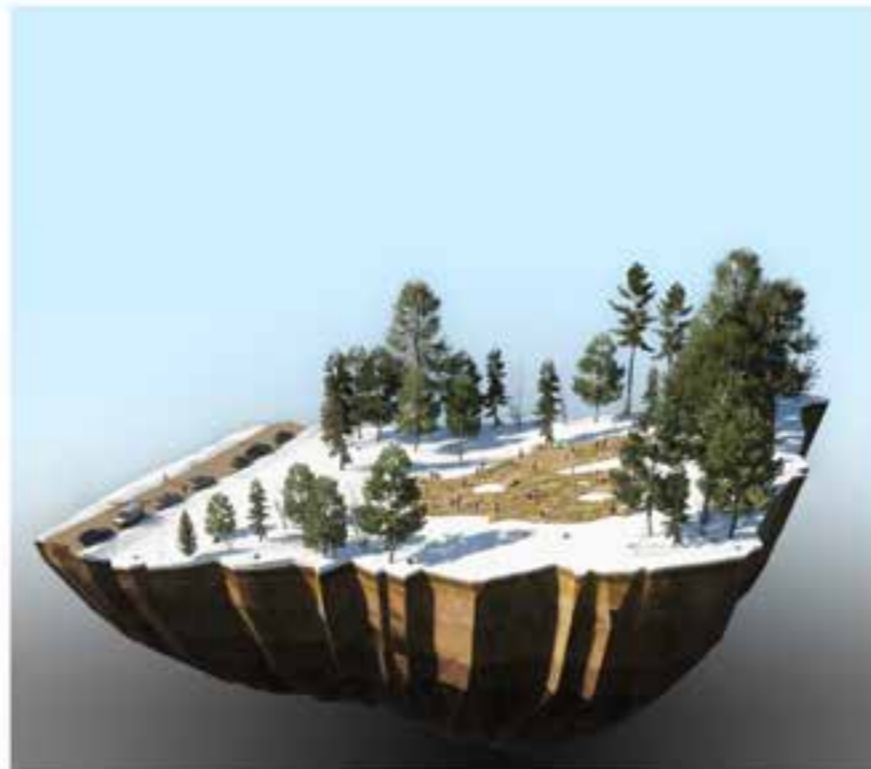
The word malm is ever present in the city's vocabulary. Malm is defined as lucrative soil. The fact that this word is so present makes visible how that the whole town is approaching the land, and how it has derived its identity and purpose from it. To be able to create inclusive, sustainable and beautiful living conditions, we must challenge our hierarchy of values: from malm back to soil.

The mining industry has impacted the land to the point of creating giant wounds — groparna — which are slowly devouring the city day after day, pushing people away from the place where they came to reside in the first instance. Throughout the urban geography, we propose to implement public spaces which strive to literally "transport us inside the pits", allowing us to see and experience what we no longer have access to. These places should function as platforms which use the physical experience of the land as an immersive educational tool to address our relationship to soil and the multiplicity of values that it holds within it.

Later, the team suggest the implementation of an urban version of "crop rotation" in the city development plan. The architectural rotation that we propose takes into consideration movement patterns that already exist in Gällivare: from reindeer husbandry to winter tourism, overnight camping and seasonal employment, to the longer timescale of generations living stably in the city and the geological one of the soil. Seasonality and reciprocity must inform architecture and material choices.

A resident of Gällivare told us about a place along the road going south, where the sun hits early every year exposing the bare ground while everything else is still covered in snow. Every year, groups of people gather there to celebrate the beginning of a new season.

We spoke to a former resident of Malmberget described Malmberget in very similar terms. They told us about a park that they enjoyed visiting as a child, with flourishing plantations, lots of animals, a birdhouse with peacocks and smaller parakeets, a pond with swans, roses and rabbits. Today, a giant pit is swallowing Malmberget, the area of the municipality which naturally provided the optimal conditions to live in. The gradual fading away of Malmberget does not only entail the loss of housing but also the loss of important transitory meeting points for people themselves.

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board menar att denna idéskiss lyfter flera viktiga filosofiska frågor som är av vikt för utvecklingen i Gällivare. Frågan om vad som är värdefull jord och vem som bestämmer detta, frågan om stadsutveckling också kan vara cyklisk och flyktig och frågorna om identitet.

De ser mervärden i hur idéskissen talar om utvecklingen ur ett mycket långt historiskt perspektiv för att skapa en ännu större förståelse för platsens grundvärden och identitet genom att skapa det nya utan att glömma det som varit.

Advisory board ser att diskussionerna om identitet är mycket viktiga i Gällivare där intressen står i konflikt med varandra och skapar utmaningar i den gemensamma, långsiktiga identiteten. De lyfter hur den föreslagna inriktningen är en spännande filosofisk omformulering av exploateringskonceptet där harmonin i samhället skapas av att följa de naturliga förändringarna i stället för att driva förändring själva, så att marken och platsen återkommande får tid att återhämta sig.

Som medskick till implementering och vidareutveckling hoppas advisory board att denna idéskiss kan skapa välbehövliga diskussioner om markens värde och platsens identitet, ser stora möjligheter att koppla dessa tankar till utbildning om traditionell byggteknik, och även behov av att tydliggöra och vidareutveckla hur förslagen (exempelvis "crop rotation") kan få tydligare rumslig hemvist i relation till existerande bebyggelse och Gällivares samhälle och befolkning.

"Of Public Interest" provides an alternative to segregating citizens from the "wounds" on their soil inflicted by industrial exploitation of the land and proposes instead that human presence can be part of the process of restoration and repair".
- Michela Magas

Utsett team till Gällivare:

BARNENS VISIONER I NORR

Exempelbild från referensprojektet Liv i ekvilibrium

DELTAGARE

Carolina Wikström, Asante Arkitektur & Design
Max Goldstein, Landskapslaget/SLU
Jens Evaldsson, konstnär
Eva Alerby, Luleå Tekniska Universitet
Cecilia Lindén, GoClimate
Anny Hägglöf, Tecnicon byggkonsult
Gustav Rygren, student
Anna Turdell, Brand Union

REFERENSPROJEKT

Integrerad barnkonsekvensanalys, Uppsala kommun
Konsekvenser av Uppsala kommuns fördjupade
översiktsplan.

Tidskojan

Konstverk i form av en flotte som flyter vid händelse
av översvämning.

Liv i ekvilibrium

Vinnare av solelsoptimerad markanvisningstävling.

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Genom att lyfta barns och ungas perspektiv ämnar detta mångkompetenta team utforska lösningar för att stärka barns och ungas vistelsemiljöer i norra Sverige. I en välbeskriven process ska idéer och visioner för mobilitet, vistelseplatser och pedagogiska rum stärkas och gestaltas. Teamets specialistkunskap i kombination med lokala barns erfarenhet kan tillsammans visa på hur barnens bästa kan bidra olika hållbarhetsmål och Gällivares framtida omställning

Gällivare kommun efterfrågar idéskisser för sammanhållna och attraktiva miljöer. Som ett komplement till de stora industriella investeringar och byggnader som görs i kommunen ser utvärderingsgruppen att barnperspektivet just kan vara en grundsten till att skapa kontinuitet och attraktivitet av platser för nuvarande och framtida medborgare. Med en rik och välutformad mobilitet och mångfald av vistelserum för barn och unga skapas en bra grogrund för trivsel och rikt familjeliv.

KONTAKT

Carolina Wikström
carolina@asante.se
Asante Arkitektur & Design

“Vårt utforskande följer ett barns tänkta liv från 2022 till 2030 – från nyfödd till åtta år gammal. Genom att följa barnets utveckling följer vi också utvecklingen i det samhälle som det växer upp i.”

TEAM:
BARNENS VISIONER I NORR

VISIONER:

i Gällivare

IDÉSKISS: BARNENS ARKTIS-TEKTUR I GÄLLIVARE

EN STAD BYGGD PÅ LEKFULLHET FÖR FRAMTIDENS VERKLIGHET

I Barnens visioner i norr har teamet utforskat hur framtidens hållbara livsmiljöer ovanför polcirkeln kan se ut om vi utgår från barnens behov, drömmar och idéer.

Genom barnen har vi möjlighet att göra andra prioriteringar. Vad måste bort? Vad använder vi våra resurser till de kommande åtta åren? Kan vi, genom att ge oss in i barnens värld, hitta nya idéer och lösningar? Hur kan barnens sätt att tänka, leka och lära generera ett tryggare, mer inkluderande, hållbart, berikande och vackert samhälle?

För att kunna delge, inte bara barnperspektivet, utan också barnens perspektiv har teamet hållit djupintervjuer med sex stycken barn från Gällivare och medföljande föräldrar. Genom barnens ögon har teamet tagit del av deras egen, föräldrars och syskons vardag, i samhällets alla delar så som de relaterar till barnet.

Ett barnvänligt samhälle erbjuder rörelsefrihet och bygger inte på beroende av biltransporter, utan är planerat med säkra och lekfulla stråk som uppmuntrar till både aktivitet och rörelse. Ett barnvänligt samhälle ger plats för alla barn, även de som har funktionsnedsättningar och olika ekonomiska förutsättningar. Det ska finnas inkluderande möjligheter och aktiviteter för alla.

I teamets skiss för Dunderområdet har barnen stor rörelsefrihet och ett stort utbud av aktiviteter. Stråken möjliggör fri rörelse; till fots, med cykel, spark, rullstol eller på skidor genom ett pärlband av aktiviteter. Det blir lustfyllt och tryggt att ta sig fram. Nya slags inomhusmiljöer skapar tillgängliga alternativ till lek i snön och plats för ett bredare utbud av mötesplatser. Matproduktion tar plats småskaligt mellan husen och i kombinerade aktivitetsmiljöer. Spännande arkitektur som anpassar sig efter naturen och klimatförutsättningar utgör de nya bostäderna. En satsning på gemensamhetslokaler för både verkstäder och materialpools gör att cirkularitet blir roligt. För att inte tala om den nya badplatsen med sex bastur längst ute på bryggan.

Barnens arktis-tektur är en idyll för barn och vuxna.

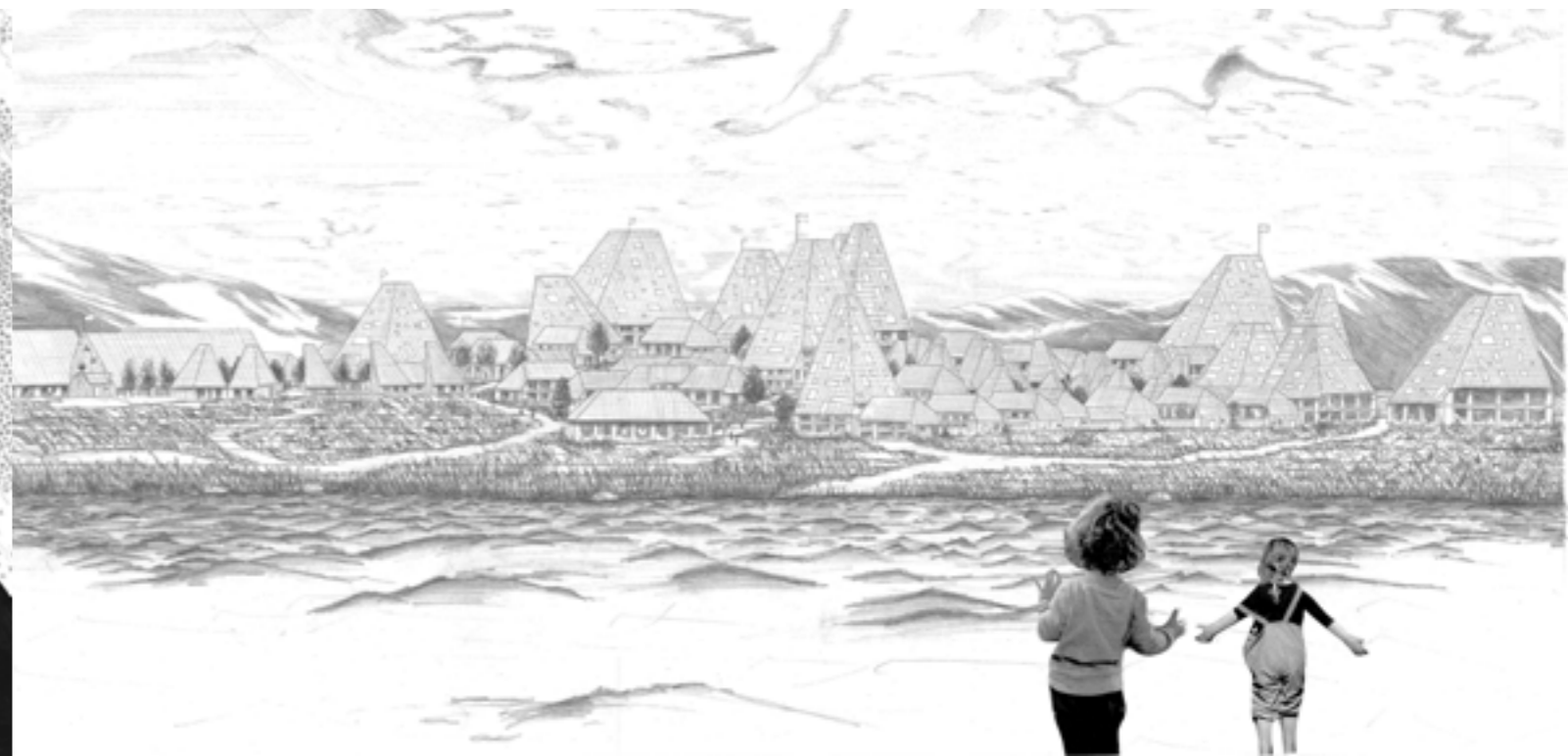
MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board ser de stora styrkorna i förslagets sätt att utgå från ett barnperspektiv i planeringen. Barn, menar de, har ofta nya mer gränslösa sätt att se på världen, framtiden och utvecklingen dit. Advisory board uppmärksammar hur förslaget kombinerar planering och pedagogik och tillåter planerare att se världen genom ögonen på ett barn.

Advisory board menar att det skulle vara intressant att bryta barnperspektivet med andra intressen och Gällivare för att på ett konkret sätt se hur barnens perspektiv ger lösningar eller utmaningar kopplade till andra intressen, konflikter, frågor att lösa etc. De ser också förtjänster i hur förslaget kombinerar barnperspektivet med förslag som är väl genomtänkta utifrån framtidens energilösningar och "grön-tänk".

Som medskick till implementering och vidareutveckling så hoppas advisory board att förslaget kan inspirera kommunen att hitta barnens perspektiv kontinuerligt i processer med samhällsomvandling. De skulle även gärna se en tydligare uppmålad process av hur förslaget gått från barnens tankar till de färdiga förslagen, både för att skapa förståelse som kan översättas till fler processer, och för att öka möjligheten till implementering. De beskrivna konflikterna, särskilt kopplade till rennäringen och andra samiska intressen ser advisory board en stor vinst i att fördjupa sig i, och undersöka processer för att lösa, både i förslaget (i och med hur centrala dessa konflikter är på denna plats, och det stora markutnyttjande som förslaget ger) och i kommande planering. Slutligen ser advisory board att båda idéskisserna för Gällivare ger starka argument för att fokusera på utbildning för att hantera samhällsomvandlingen.

"Om detta kan innebära att barn får ta mer plats är det en spännande utgångspunkt. "Om man bara skall göra en sak, så ge barnen en bra start i livet", sir Michael Marmot." - Christer Larsson

LULEÅ-BODEN

Målet om vackra, hållbara och inkluderande tvillingstäder!

SÅ NÄRA MEN ÄNDÅ INTE

I Boden levs närhetsliv. Med det menar Boden det liv där du har nära till allt som är viktigt och lite till – barnens aktiviteter, ditt jobb, skolor, kulturevenemang, attraktiva hustomter, shopping och naturnära upplevelser. Bodens kommun har cirka 28 000 invånare, varav drygt 80 procent bor i centralorten. Bodens kommun växer. Kommunen har haft en positiv befolkningsutveckling sedan år 2009 men förväntas få en kraftig ökning på kort tid på grund av kommande etableringar och satsningar.

I Luleå har du nära till både citypuls och natur, till skärgård och skog och du dig enkelt nästan överallt med lokaltrafiken eller med cykel på de året runt-underhållna cykelvägarna. Idag bor ca. 50 000 i tätorten och knappt 80 000 i kommunen. År 2050 närmar sig Luleå kommun en befolkning med 100 000 invånare.

STÅL, SPEL OCH STUDENTER

Luleå och Boden har en historik av gemensam arbetsmarknad, och utvecklingen framåt kommer troligtvis att leda till en ytterligare integrering. Etableringen i och med H2 Green Steel bidrar till att 1 500 nya direkta arbetstillfällen tillskapas i Boden. Till detta kommer även nya indirekta arbetstillfällen och utvecklingen som befintliga likväl som nya aktörer signalerar. De senaste åren har miljardinvesteringar i datacenter genomförts i Norrbotten, med etableringen av Facebooks serverhallar. Luleå har ett av landets största universitet, hur kommunen kan få arbetskraft och studenter att bli permanenta boende är en viktig utmaning att fokusera på. Boden Business Park, där även Boden Gamecamp är integrerat, är en viktig mötesplats för företag och studenter.

NY, GAMMAL OCH NYGAMMAL KULTUR

Bodens kommun blev Sveriges föreningsvänligaste kommun 2020 och Havremagasinet Länskonsthall är idag en av Sveriges största konsthallar. Exempel på övrig kultur och kulturmiljöer i kommunen är Forsvarsmuseum Boden, Bodens stadsbibliotek, Boden Överluleå hembygdsområde, Kulturnatta, Konstgilletts konsthall och Bodens fästning. I Boden finns Sveriges nordligaste hub för spelbranschen, många digitala talanger hittar hit.

Luleå är en aktiv stad med ett brett utbud av kulturevenemang och fritidsaktiviteter, här finns White guide-restauranger, konsthallar, teatrar och biografier. Kulturens hus har betytt mycket för stadens attraktivitet men även som destination från omlandet. Luleå hade ett riktigt starkt musikliv under 90-00-talet med många band och artister som slog igenom nationellt och internationellt. Luleå är även en stark idrottsstad med hockey och basket som kanske mest framträdande. Kommunen har hundratals föreningar, flera gym, skidanläggningar och motionsspår såväl sommar som vinter.

VÄXER TILLSAMMANS

För att stärka utvecklingen i regionen har en gemensam avsiktsförklaring mellan Bodens kommun och Luleå kommun tecknats. Visionen är att kommunerna genom samverkan ska stärka sin gemensamma attraktionskraft som bostads- och verksamhetsorter för människor, företag och institutioner. Regionen arbetar för att städerna ska verka för sin funktion som Twin cities - Pärlor på rad mellan stadskärnorna med en vacker landsbygd och dubbelriktad spårbunden trafik mellan städerna. Väg 97 håller på att byggas om vilket möjliggör snabbare pendling.

Dagens bosättningsmönster i Boden baseras delvis på den historiska betydelsen av närhet till vatten och förflyttningsleder. Befolkningen utanför centralorten är samlad, i första hand, i orter och byar i stråk längs Lule- och Råneälv. Bodens har i år antagit en utvecklingsstrategi i översiktsplanen som handlar om att i första hand förtäta och komplettera bebyggelse inom befintliga strukturer och kärnområden. Ett särskilt fokus ska läggas på utveckling av gång-, cykel- och kollektivtrafik. Bodens kommun är angelägen om en utveckling av järnvägsnätet och järnvägstrafiken, det är viktigt att Norrbottenbanan byggs och att kapaciteten på Malmbanan utökas med dubbelspår. Hur påverkas stadsutvecklingen av de nya industriutvecklingarna?

Luleå är en kustkommun med skärgård och drygt hälften av ytan är vatten och en tredjedel är skogsmark. Kommunen har fastland med älvar och sjöar samt hav med öar. Skärgården är en unik naturmiljö där en naturlig omformning ständigt sker, präglad av is, landhöjning, salthalt, vattenstånd med mera. Avstånden inom kommunen är relativt stora. Inom kommunens landområde är det 100 km från norr till söder. Det finns en hög efterfrågan på bostäder i staden, framför allt i centrum. Mål i utvecklingen är att behålla, utöka och förbättra den gröna strukturen som har minskat i stadsbygden. Ett annat mål är att bilda fler naturreservat för att säkra tillgången till natur för invånare i stadsbygden. Arkitektur värd att nämna är Ralph Erskines Shopping, Kyrkbyn som är världsarv och att Luleås centrumhalvö med sin densitet är bland det mest urbana som finns i Norrbotten.

HÅLLBARHET FÖR HELA VÄRLDEN

Luleå-Boden-regionen har idag en central roll i den globala omställningen mycket tack vare de förhållanden som råder i regionen, bland annat naturrikedomar, en väl utvecklad infrastruktur kring till exempel hållbar energi och ett innovativt klimat med flera delar av samhällsstrukturen som är aktiva i den gröna omställningen. Nu när regionen står inför en snabb utveckling under de kommande åren vill kommunerna ta vara på detta för att skynda på omställningen.

BODEN & LULEÅS CASE – TVILLINGAR I NORR

Hur kan vi överbrygga det upplevda avståndet?

Utvecklingen av regionen kommer med möjligheter och med en förändring som kommer att synas och kännas i regionen. Boden och Luleå har redan idag ett starkt samarbete med gemensam arbetsmarknad och bostadsmarknad, men utvecklingen med industriella satsningar, nya bostäder och ny och förbättrad infrastruktur kommer troligtvis att leda till ytterligare integrering. Hur kan städerna närma sig varandra fysiskt och kulturellt? Kommunerna uppmanar teamen att tänka vilt och fritt, tänja på gränserna och skapa koncept som kan skapa nya synsätt och hålla över tid.

Kanske handlar det om att i idéskisserna:

- Konceptualisera gränssnittet mellan de båda städerna, hur ska det hanteras? Hur kan städerna kopplas samman ur ett både mentalt och fysiskt perspektiv?
- Utveckla tankar och nya idéer kring samarbetet mellan de båda städerna och kommunerna, hur kan relationen utvecklas?
- Skissa fram nya idéer för hur regionen kan attrahera ny arbetskraft samt få studenter som bor och verkar här att vilja bosätta sig permanent efter avslutade studier.

Eller så har teamen helt andra tankar på hur de kan hjälpa kommunerna att närma sig varandra, och det är kommunerna öppna för.

Resultatet kommer att tas tillvara på i det fortsatta samarbetet mellan kommunerna, kring allt från hur man lever och bor, till infrastruktur ovan och under jord, till kompetensförsörjning och kultur. Kommunerna har förhållandevis nya översiktsplaner och planeringsinriktningar men utvecklingen med nya etableringar kommer med nya möjligheter som kommer att leda till att samhällsutvecklingen tar nya riktningar – till detta behöver de teamens inspel.

TEAM

Till detta case sökte Boden-Luleå team som ska ta sig an möjligheterna och utmaningarna i regionen från en gemensam utgångspunkt om samarbete men med två olika perspektiv; ett Bodenperspektiv och ett Luleåperspektiv.

Teamens förslag skulle hantera den centrala frågeställningen – hur kommunerna kan arbeta för att närma sig varandra och arbeta för att stärka samarbetet som hållbara och vackra tvillingstäder.

Kontaktpersoner Luleå kommun: AnnLie Granljung, annelie.granljung@lulea.se & Jenny Lindberg, jenny.lindberg@lulea.se

Kontaktpersoner Boden kommun: Lars Andersson, lars.andersson@boden.se & Gustav Hamlund, gustav.hamlund@boden.se

Avståndet mellan Boden och Luleå är ca 35 km vilket tar drygt 30 minuter att köra. Väg 97, vilken går mellan städerna, har nyligen byggts om till en mötesfri väg.

Utsett team till Luleå:

NORDIC FUTURE

Exempelbilder från referensprojektet Samhällsomvandling Gällivare

DELTAGARE

Björn Ekelund, Warm in the Winter
Nisse Örnberg, Warm in the Winter
Erik Giudice, Erik Giudice Architects
Gustav Magnusson, Erik Giudice Architects
Christina Eneris, AFRY
Camilla Fransson, AFRY
Lia Ghilardi, Lia Ghilardi/Univeristy College London
Lisa Torell, Lisa Torell

REFERENSPROJEKT

Samhällsomvandling Gällivare
Strategi och övergripande gestaltning av ett område med ca. 1000 bostäder och tillhörande service

Miljözoner Malmberget
Gestaltningprogram för områden tillgängliga för allmänheten i Malmberget

Trelleborgs sjöstad
Strukturplan för Centrala sjöstaden i Trelleborg

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Urvalsgruppen såg en övertygande mix av kompetenser i teamuppställningen, där urbanism, internationell arkitektur och platsskapande kunskap blandas med en konstnär med djup koppling till regionen. Vi är begeistrade över potentialen i att en av Sveriges mest intressanta urbana praktiker med en lång erfarenhet av att arbeta i norra Sverige leder denna mix av expertis, och uppskattar teamets fokus på hållbarhet och civilsamhälle som det föreslår i metodbeskrivningen. Av referensprojekten stod Warm in the Winters projekt för Gällivare ut som ett projekt som tar den sociala och ekologiska kontexten av norra Sverige på allvar när de föreslagit nya sätt att uppmuntra socialt liv och skapa identitet.

KONTAKT

Björn Ekelund
bjorn@warminthewinter.se
Tel: 070 334 77 39
Warm in the Winter

"I gränsen mellan det unikt nordliga och det europeiska samarbetet formar vi ett team med lokalkännedom, kreativitet och utmanande perspektiv från omvärlden och in i framtiden."

TEAM:
NORDIC FUTURE

VISIONER:

i Luleå

IDÉSKISS: NORR ÄR HEMMA FÖR MIG

BOTHNIADALEN: EN KONSTELLATION AV NATURCENTRERADE RURBANA LIVSMILJÖER

Bothniaregionen, en livsrymd längs älvar och hav som kopplar samman många olika livsmiljöer. Mitt i denna region finns Bothniadalen, en plats längs älven där livet levs på en mängd olika sätt, men ändå i en oundviklig relation till varandra. Samhällsinstitutioner som finns i dessa livsmiljöer är idag fokuserade på centralisering och urbanitet för tillväxt, medan livet som levs är mer mångfasetterat än så. Det är multilokalt. Samhället behöver anpassa sig. För det handlar om människor. Men det handlar också om en onödig polemik mellan det urbana och rurala där livsmiljöer ställs mot varandra, stad mot land. Natur mot industri. Teamet tror på en större komplexitet som är anpassad för och av människor.

Visionen Norr är hemma för mig beskriver Bothniadalen som en konstellation av livsrymder där samhället fullt ut har ställt om för multilokalitet. En slags anpassning till människor som numera besitter världserfarenhet och nya relationer och som varje dag ger Bothniadalen en mängd unika skäl för alla att bo, leva och verka här. Ibland bara en kort stund, ibland hela livet. Utvecklingen av dessa livsmiljöer sker genom att ta fasta på naturens stabilitet samtidigt som en variation av intensiteter premieras. Det alla har gemensamt är att framtidens bebyggelse varken är urban eller rural, den är rurban. Och naturcentrerad. Det kan således vara en högintensiv naturcentrerad rurbanitet, likväl som en lågintensiv naturcentrerad rurbanitet.

Hur teamets metodik används i praktiken exemplifieras genom tre olika livsmiljöer med olika intensitet: Livsmiljö med låg intensitet (ex Unbyn), livsmiljö med medelhög intensitet (ex Sunderbyn) samt livsmiljö med hög intensitet (ex Luleå). Till varje livsmiljö hör också ett antal designprinciper för utvecklingen.

Vart tar då teamets vision vägen? Antagligen i en än större konstellation av livsrymder för Bothniaregionen, där människan och regionen lyser upp!

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board ser att denna idéskiss ger spännande perspektiv och ett tankesätt som andas nya infallsvinklar vad gäller vår inställning till naturen. Hur kan våra samhällen bli en mer integrerad del av naturmiljön, där gränserna mellan stad och natur suddas ut? De lyfter de nya geografiska perspektiven som idéskissen föreslår som viktiga, såväl tankarna kring den arktiska cirkeln som komplement till det nord-sydliga perspektivet som begreppet Vision Bothniadalen. De ser att förslaget tar avstamp i regionens drivkrafter och sätter natur, kultur, tillgänglighet och helhet i centrum.

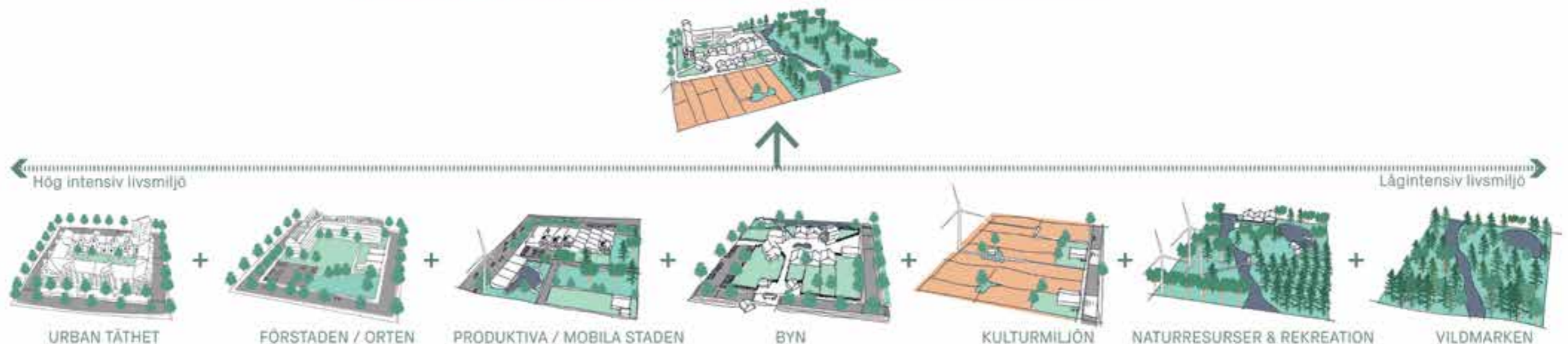
Advisory board ser stora förtjänster i att lyfta frågan om hur vi hanterar att utvecklingen går så fort, om vi hinner med, om minnena hinner med. Med detta ser de att behoven kommer av flexibilitet, ett agilt styre och ett sociokulturellt kapital som "håller emot" när samhällsförändringarna kommer. Advisory board ser tydliga förslag kring detta i idéskissen med möjligheterna att utveckla multikulturella, transgenerationella platser för kunskapsutbyte, socialt engagemang och lärande som kontinuerligt boostar det regionala ekosystemet. De ser också hur detta kan vara ett bra sätt att engagera, involvera och få kunskap från invandrade och tillfälliga arbetande.

Som medskick till implementering och vidareutveckling ser advisory board möjligheter i att utveckla denna multilokala strategi till en långsiktig strategi för regionen, och skapa en tydlig förståelse för att denna typ av kunskapsbyggande kräver kontinuerlig underhållning och ett nätverk av aktörer och aktiviteter över tid för att skapa bränsle åt stadens kultur. De ser vissa

risker i att tankarna kring låg, medelhög och hög intensitet på sikt utvecklas till en halvurban matta och menar därför att implementeringen behöver hitta strategier för övergångarna mellan de olika intensiteterna.

"Ett av mina favoritförslag. Det skulle vara oerhört intressant att få se detta implementerat" - Johan Kuylenstierna

RURALT + NATUR + URBANT = NATURCENTRERAD RURBANITET

Utsett team till Luleå:

FIELDSTUDIO

Exempelbilder från referensprojektet Almaeda Heart Notes

“Teamet har en tvärdisciplinär kompetenssammansättning med konstnärligt fokus. Med ett gemensamt intresse för regionen är tanken att vi, med våra skilda infallsvinklar, ska utmana varandra och driva projektet mot ett innovativt och oväntat resultat.”

DELTAGARE

Hildegun Varhelyi, Varhelyi+Varhelyi/SLU
Isabelle Sahba, arkitekt/konstnär
Michaela Frycklund, studerande, Umeå
konsthögskola
Eliot Axelsson, BOSMAN.XYZ.
Shueyb Abshir Mohamed, studerande LTU
David Varhelyi, studerande, Umeå konsthögskola
Maryan Abshir Mohamed, studerande, LTU

REFERENSPROJEKT

Almaeda Heart Notes
En utforskning av en plats genom minnen, historia och doft.
Sjövägen båthållplats
idéprojekt som utforskar trappan som en social struktur.
Rester av ett liv
Konstverk om en plats som försvinner.

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Det här spännande unga teamet ger nya röster till samtalet om samhällsutveckling i Sverige, och urvalsgruppen var entusiastisk att uppmuntra och ge erkännande till potentialen. Teamet har en bred mix av kompetenser, från konst till arkitektur, urbanism och delaktighet, med metoder som sällan ses i vanliga samhällsutvecklingsprojekt. Majoriteten av teamet är fött på 90-talet. Om New European Bauhaus ska leverera på sin strävan att vara “not about best practice, but next practice”, är det viktigt att göra plats för den nya generationen och visa på modet i detta team som erbjuder en mix av etablerad och ny kunskap.

Teamet är lett av och grundat i kunskapen hos Hildegun Nilsson Varhelyi, vars expertis inom offentlig plats och bakgrund som lärare är stor. Detta övertygade urvalsgruppen av teamet kan leverera på sina utgångspunkter. Teamets poetiska beskrivning av hur samhällsutveckling i norra Sverige behöver hantera arvet av uttag av råvaror och dess konsekvenser adderade ytterligare till teamets tjsning.

KONTAKT

Hildegun Varhelyi
hildegun@varhelyi.se
Tel: 070 757 01 27
Varhelyi+Varhelyi

TEAM:
FIELDSTUDIO

VISIONER:

i Luleå

IDÉSKISS: THE DESIRED PATH

ETT KULTURELLT MIKROSYSTEM – KONTINUERLIGT SYRSANDE, ETT NÄTVERK AV NÄSTAN OMÄRKBARA UTBYTEN SOM LAGRAR MINNEN OCH FORMAR IDENTITETER.

Den gröna industrialiseringen ritar om landskapet och en oro föds att det går för fort, att identitet och minnen förändras utan tid till eftertanke. Svårare att placera in sig själv i ett narrativ – en kollektiv historia på en avgränsad plats. I en tid av identitetens förtunning krävs fästen för byggandet av samhörighet.

Genom att vända blicken, bortom det upplevda avståndet mellan Boden och Luleå, finner vi oss bland andra analogier. Under det större paraplyet, arktiska cirkeln. En handsträckning bortom Norrbotten finns samhällen på samma breddgrad med liknande perspektiv och problematik. Från tyskan lånar vi ordet Hinterland för att förstå området bortom staden och de teknologiska systemen. Här hittar teamet en tvärkultur. Byaföreningar, bagarstugor, fotbollslag och kulturföreningar. En rörelse i skuggan när fokuset läggs på storskaliga satsningar.

Norrbottens teknologiska megasystem har en statistik och sublim närvaro. Teamet letar oss bort till motsatsen och hittar ett system som är föränderligt, mobilt och formaterat av användarna. De kallar det ett kulturellt mikrosystem.

Teamet vill se en investering i det systemet. En infrastruktur för kulturen som sträcker sig över upplevda och verkliga gränser. Med fler mötesplatser för det fria kulturlivet, civilsamhället och lokalsamhället. En ny dialog mellan det fria kulturlivet och teknologi/industri. En lokal valuta som skapar en social infrastruktur och organiserar våra individuella insatser och uttag – våra gemensamma resurser.

Teamet pratar om ett nytt förhållningssätt, ett kulturellt skifte. Genom att motstå uppdelningen urbanitet/landsbygd och teknologi/kultur vill vi uppmana till att se framtidens livsmiljöer som ett decentraliserat nätverk av olika identiteter och uttryck, som skapar motståndskraft inför politiska och ekonomiska förändringar. Ett nätverk som formulerar frågorna och svaren i gemenskap.

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

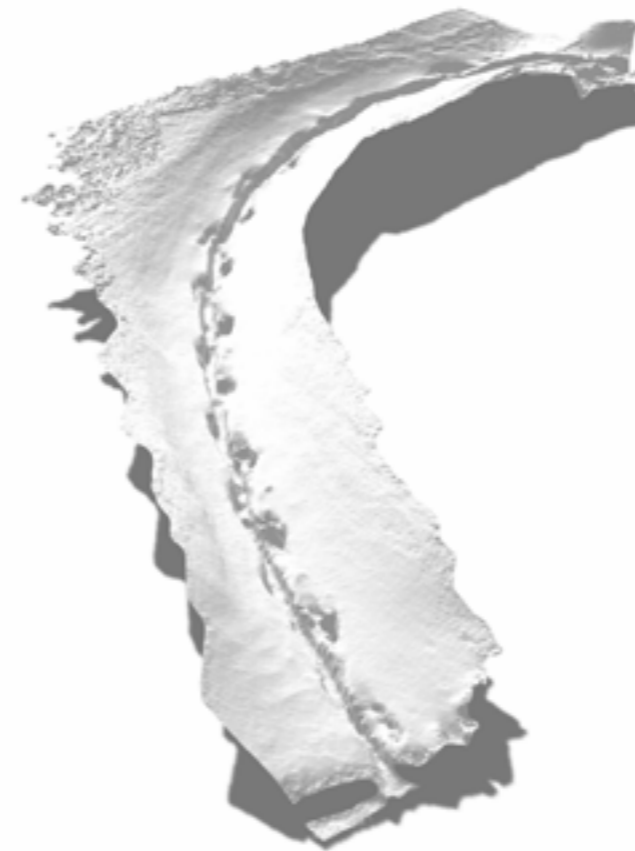
Advisory board lyfter idéskissens nytänkande förhållningssätt som dess största styrka. Ett förhållningssätt som resonerar om hur de kulturella mikrosystemen och de teknologiska megasystemen förhåller sig till varandra och till platsernas utveckling.

De beskriver hur kontrasten i skala och karaktär mellan dessa två system, ett teknologiskt megasystem och ett kulturellt mikrosystem, är beskrivet på ett intressant, ibland nästan svindlande sätt i texterna. Advisory board vill lyfta fram beskrivningarna av de kulturella mikrosystemens möjligheter och därmed lärdomarna som samhället kan dra av byaföreningar, bagarstugor, fotbollslag och kulturföreningar.

Advisory board får också inspiration av tankarna kring att se kultur som en valuta, ett instrument för att skapa en social infrastruktur och en resurs för organiserade och individuella göranden.

Som medskick till implementering och vidareutveckling menar advisory board att de ser att inspirerande förhållningssätt, men även utmaningar i att det generellt, i förslaget och i samhället, saknas strategier för att översätta kulturell transformation till konkret handling. De skulle därför vilja se en tydliggjord process och plan för implementering.

"It shifts emphasis from the centre to the periphery, to places that have previously been in the shadows, where boundaries are blurred, and identifies opportunities in the temporary and changing" - Michela Magas

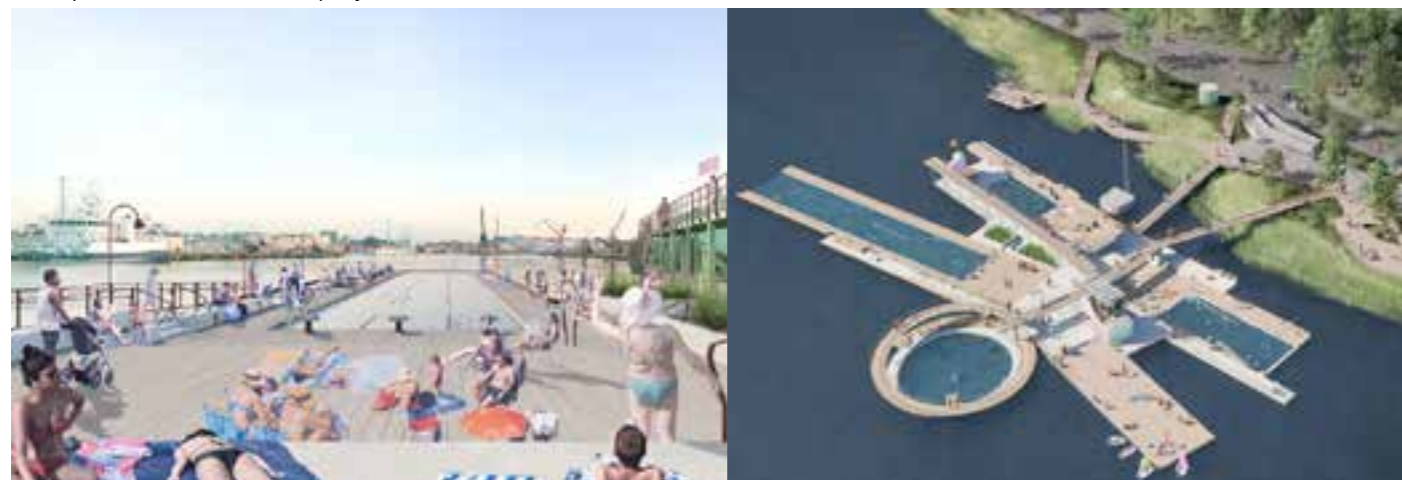

Utsett team till Boden:

HALLEMARHEJDELIND

Exempelbilder från referensprojektet Esencial

DELTAGARE

Veronica Hejdelind, HalleMarHejdelind/Kommittén för främjande av ökad fysisk aktivitet, Regeringskansliet
Dan HalleMar, HalleMarHejdelind
Carmen Izquierdo, Esencial
Mariano Tellechea, Esencial
Ida-Maria Classon Frangos, Landskapslaget
Johannes Samuelsson, frilans/egen firma

REFERENSPROJEKT

Gemensamhetslokalen

Undersökningen för att öka kunskapen om hur man bäst bygger, och förvaltar gemensamhetslokaler

Ecensial - Frihamnen i Göteborg

Projekt för att testades en ny användning med ambition att igångsätta platsens omvandling

Den hala tvålen

Uppdrag för regeringen att kartlägga verktyg och metoder som används för att främja social hållbarhet i fysisk planering

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Teamet HalleMar-Hejdelind har en intressant och unik blandning av kompetenser som förväntas kunna arbeta visionärt och samtidigt konkret med lokal förankring. Det är ett multidisciplinärt team som genom inskickade cv:n och referensprojekt uppvisar en stor potential i att ta sig an inkludering, vardagsliv och planering för social hållbarhet på initierade, spännande och nya sätt och samtidigt med en kritisk blick, något som matchar mycket väl med New European Bauhaus ledor. Teamet bedöms ha mycket god förmåga att ta fram idéskisser för hur attraktiva hållbara livsmiljöer kan skapas.

Med tanke på teamets profil passar Bodens case bra, som handlar om relationen mellan Boden och Luleå. Huvudfrågan är "Hur kan vi överbrygga det upplevda avståndet?", en fråga som det går att ta sig an från många vinklar och perspektiv och som har såväl fysisk som mänsklig dimension. Teamet kommer utgå från Bodens specifika förutsättningar men också arbeta nära de team som jobbar med Luleå.

KONTAKT

Veronica Hejdelind
veronica@hallemarhejdelind.com
HallemarHejdelind

"Vi tror att svaret på den utmaning som det här innebär börjar med en undersökning av landskapet och städernas mikrosystem. Kraften i det lokala, i gemenskapen, i platsens lager av historia blir vår utgångspunkt i forandet av en vision om en hållbar framtid."

TEAM:
HALLEMARHEJDELIND

VISIONER:

i Boden

IDÉSKISS: RUM FÖR EGENMAKT

ETT MIKROSYSTEM FÖR MÅNGA MÖJLIGA FRAMTIDER

Städerna Boden och Luleå är formade av det system som teknikhistorikern Staffan Hansson har kallat "Norrbottens teknologiska megasystem": hamnarna i Luleå och Narvik, järnmalmgruvorna i malmfälten, Malmbanan, Bodens fästning, och Porjus kraftstation i Luleälven.

Vilka system bygger vi idag när samhället står inför förändringar? Det kommer att påverka medborgarnas möjlighet att föreställa sig olika framtider. I förlängningen också beslutet om de ska bo, återvända till eller stanna kvar i regionen eller inte.

Teknikhistorikern Thomas P. Hughes har skrivit att megasystemen mekaniserade och systematiserade livet. Problemet med det var att man då offrade "det organiska och det spontana i ordningens, systemens och kontrollens namn". Teamet ser att den framtida utveckling av Boden som tar sin utgångspunkt i flera mikrosystem, parallella med de befintliga, som ett system som tillför något organiskt och spontant.

Staffan Hansson menar i sin tur att detta system kom att präglade "det som skulle kunna betecknas som människors mentala karta". Det kan förstås som deras upplevda makt, deras relationer, identitet och livsval.

De mikrosystem teamet föreslår hoppas vi kan präglade "den mentala kartan", föreställningen om flera möjliga framtider, den upplevda makten och identiteten. Det vi skulle kunna kalla för deras förväntanshorisonter. Mikrosystemet ska vara byggnader och infrastruktur som växer ur Bodensarnas erfarenheter och drivkrafter samt platsens förutsättningar och unika historia. Mikrosystemet utgår från Ragnar Thoursies ord: "en öppen stad ej en befästad bygger vi gemensamt". Också om det etableras i en tidigare befästad stad.

Det här systemet ska förstärka sådant som redan finns och görs, det ska förvaltas och byggas av det offentliga och vara en del av samhällets närvaro i kommunerna, förutsägbart som all infrastruktur, pålitlig. Det kan förstärkas av den ekonomi som kommer med nya etableringar, men har som mål att fungera både utan att investeringarna kommer eller om de skulle försvinna.

Vi kallar vår vision för Rum för egenmakt. Det har fått rumslig gestalt i fem idéförslag:

- Lule älvdal - möte mellan vatten och land
- Råne älvdal - ödehus som resurs
- Bodens fästning utvecklas till allmän park
- Bodens förtätning börjar med mötesplatser
- Konsten och enprocentsregeln

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

I idéskissen ser advisory board ett solitt och väl genomfört arbete, analytiskt såväl som stadsbyggnadsmässigt och arkitektoniskt. De anser att idéskissen är både visionär och handfast och lyfter fram förslagets konkretiseringsnivå och höga grad av genomförbarhet som några av dess största styrkor.

Advisory board ser stora förtjänster i att skissen lyfter problematiken att megasystem tenderar att begränsa "det organiska och det spontana i ordningens, systemens och kontrollens namn". De lyfter fram tanken med medborgarnas egenmakt som ett mikrosystem i förhållande till

megasystem som redan etablerats historiskt, att mindre men fokuserade interventioner skapar egenmakt att agera, påverka sin omgivning och tillåta dem att agera på ett mer agilt och förebyggande sätt. Detta ser advisory board som en spännande och förmodligen genomförbar tanke som på ett bra sätt kan förvandlas till en handlingsplan (road map) för implementering. Ytterligare något som fångat advisory boards intresse är hur denna idéskiss arbetat utifrån perspektiv där ekonomin kan förstärkas av nya etableringar men som även ska fungera både utan investeringar eller om de försvinner, något som är mycket viktigt och spännande i den föränderliga tid vi lever i.

Till implementering och vidareutveckling av förslaget lyfter advisory board fram att de tycker att förslagen om en Arkitekturpolicy och idén lånad från Skellefteå om en kommunal stiftelse där medel kan fonderas och öronmärkas för att bygga och utveckla allmänna mötesplatser i kommunen är föredömliga. De ser också stora vinster i att utnyttja ödegårdar som tillgång för bostadsbyggande eftersom det innebär att man kan utveckla en helt ny syn på bostadsförsörjningsfrågan. Bostadsfrågan, ser advisory board, blir med nödvändighet central i en snabb tillväxt, kan man då hitta andra utgångspunkter än de gängse är mycket vunnet.

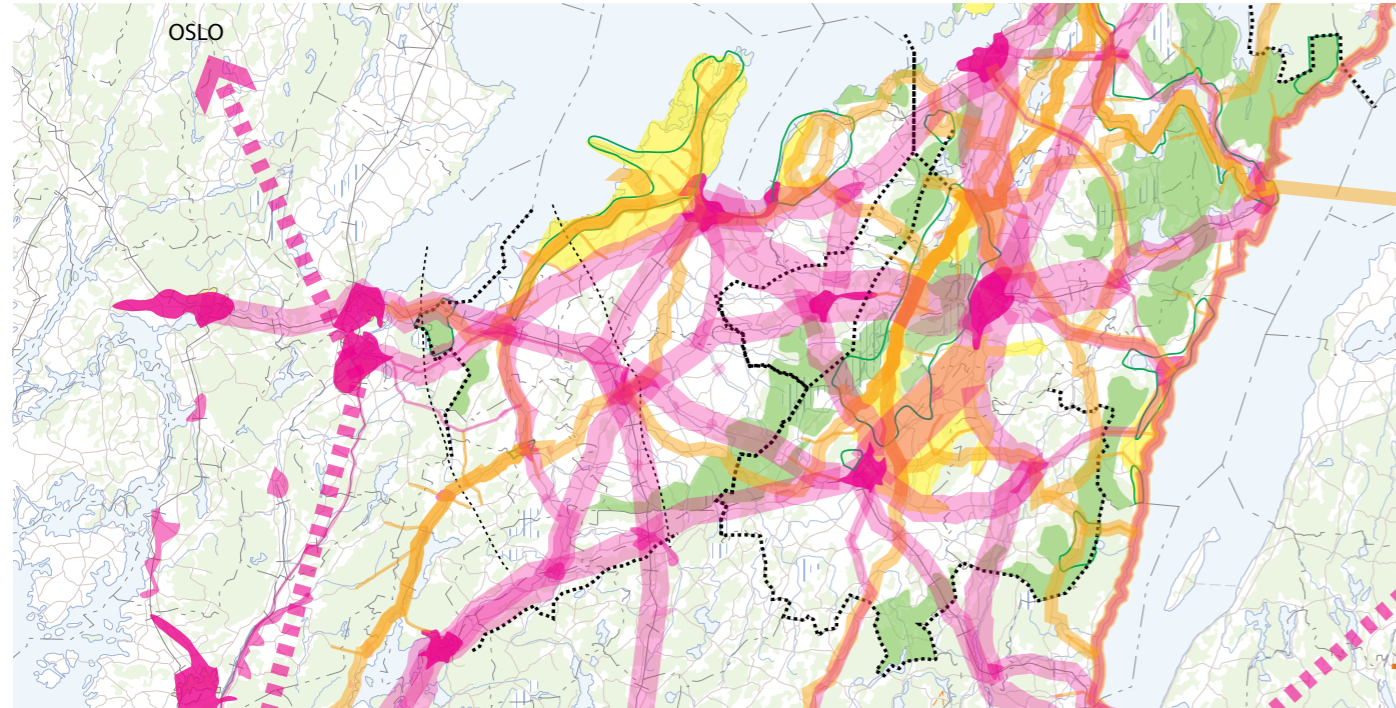
"Bodens fästning som blir allmän park är ett alltigenom fantastiskt idéprojekt som för tankarna till Aurelio Galfettis arbete med Castelgrande i Bellinzona" - Mia Hägg

Utsett team till Boden:

TIP++

Exempelbild från referensprojektet Strukturplan Skaraborg

DELTAGARE

Anna Sundman, Theory Into Practice (TIP)
David Väyrynen, frilans/egen firma
Magnus Björkman, TIP
Nils Björling, Chalmers ACE
Nils Borg, Borg & co
Veronika Borg, Borg & co

REFERENSProjekt

Strukturplan Skaraborg
Regional planering och processledning.
Kirunas nya stadskärna
Förslag i den inbjudna tävlingen om Kirunas nya stadskärna år 2012.
Mobilitet och boende
Innovations- och demonstrationsprojekt

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Teamet har en bra balans av arkitektur, landskapsarkitektur, planering och hållbar energiförsörjning. Det är välgörande att de teamets fokus på berättande som en del av en samskapande, deltagande angreppssätt till gemensamt delade berättelser. Speciellt uppskattade urvalsgruppen adresserandet av de komplexa förhållandena mellan stad och land, stadsnära (peri-urbana) platsers specifika förutsättningar och osäkerheten kring framtida förändringar.

Samspelet mellan energispecialist och poet/författare i teamet är fängslande och balansen mellan lokala och nationella perspektiv välkomna. Metoden är välartikulerad och referensprojekten indikerar högst relevanta erfarenheter både i förhållande till metod och specifik lokal kunskap.

KONTAKT

Magnus Björkman
magnus@theoryintopractice.se
Theory Into Practice

“För att åstadkomma disruptiv förändring krävs mod, legitimitet, förankring och en samverkan där varje part tar ett ansvar utöver sitt normala. Därtill krävs också nya, gemensamma berättelser om hur det framtida samhället är, ser ut och förhåller sig till dagens.”

TEAM:
TIP++

i Boden

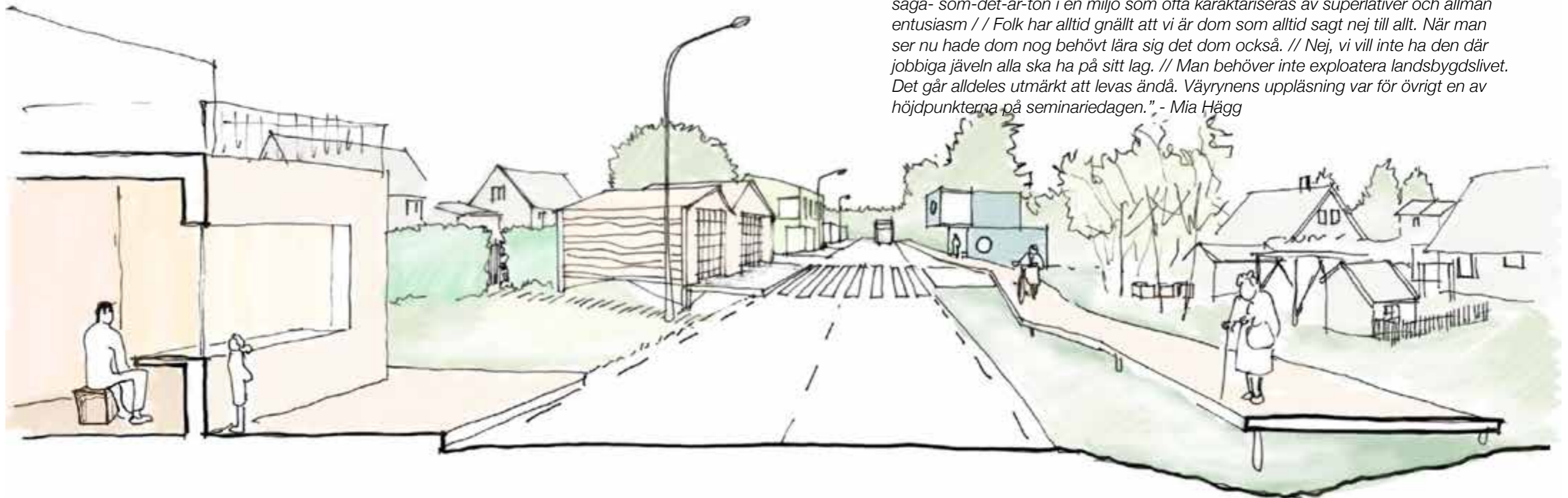
VISIONER:

IDÉSKISS: FRAMTIDEN ÄR ATT SAMMAS

Teamets vision utgår från Bodens kommuns natur, dess invånare och byggnader som främsta resurs för att hantera utvecklingen som står för dörren. Industrins omställning innebär fantastiska möjligheter men kommer också kräva stora resurser i en framtid där tillgången till dessa resurser kommer bli alltmer knapp och där vi alla behöver minska vårt fotavtryck.

Deras förslag är därför att inom det redan byggda addera en delad struktur av gemensamma rum, mellan det privata och det offentliga. En struktur och byggd miljö som ger alla Bodensare och Lulebor möjlighet att delta och bidra i omställningen, och som fördelar våra gemensamma resurser mer jämlikt. Det innebär ett synsätt som förflyttar fokus från två enskilda noders relation till hela kommunens nätverk och relationer. Visionen kan också sänka klimatavtrycket per person, trots att invånarna blir fler.

Redan idag finns en rad lokala initiativ och en kommunal planering som kan visa vägen för hur omställningen inte blir en begränsning utan en möjlighet till något mycket större. Här finns både erfarenheter och kunskap att hantera den positiva kris som kommunerna står inför – en möjlighet att utifrån omställningens ekonomiska och tekniska potential skapa helt nya värden för samhället i stort.

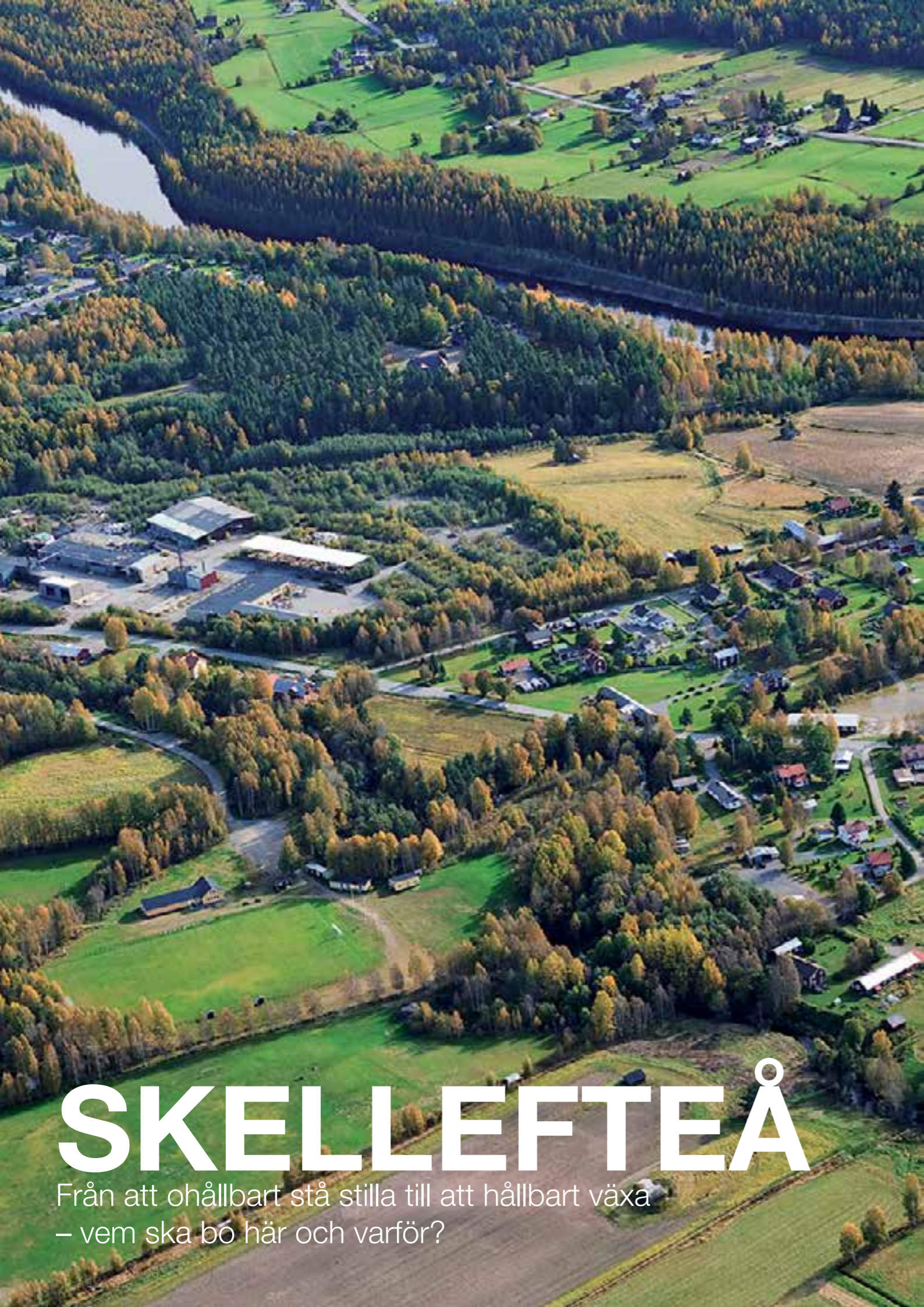
MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board anser att detta är ett väl genomarbetat förslag vars förhållningssätt skiftar fokus från relationen mellan två noder till hela kommuners nätverk och relationer, och där de många kompetenserna tas tillvara. Att hantera omställningen i termer av en positiv kris lyfts fram av dem, och klimatperspektivet med ett starkt fokus på minskade fotavtryck inom ramen för ett tydligt systemperspektiv ses som mycket viktigt. Att skapa konkreta lösningar och genomförbarhet av ett samhälle där klimatavtrycket per person sänkt samtidigt som en snabb tillväxt sker finns ett stort behov av i samhället enligt rådgivarna. De systemförändringar som behövs beskrivs som tre nivåer vilka advisory board ser kan vara grunden för ett genomförande. Att definiera fem ekologier ses också det som ett bra sätt att systematisera sitt förhållningssätt vilket skall leva över lång tid.

Även förslaget rättviseperspektiv lyfts fram som inspirerande och nyttigt för regionen och samhället. Advisory board ser rättviseperspektivet i diskussionerna om fördelning av gemensamma resurser i såväl den lilla skala som i den regionala och nationella, och påpekar hur denna diskussion är särskilt viktig i en region som länge varit en "supplier" av resurser men där bilden delvis kan komma att förändras. Vilka "rättvisefrågor" ger detta upphov till?

Advisory board uppskattar idéskissens "akupunktur" av en serie interventioner inom platsens existerande väv, och lyfter bland annat fram idén om kommunala välkomstpaket till nya invånare som en utmärkt idé. Som medskick till implementering och vidareutveckling ser de att effekterna av dessa interventioner bör dokumenteras och utvärderas och tillsammans leda mot sammanhängande kommunala strategier och handlingsplaner. De ser även möjligheter i utvecklandet av fler sätt att illustrera resultaten för att tydliggöra teamets medskick rumsligt.

"David Väryrnens texter, genomsyrade av en slags, karaktäristiskt norrbottniskt, att-säga- som-det-är-ton i en miljö som ofta karaktäriseras av superlativer och allmän entusiasm // Folk har alltid gnällt att vi är dom som alltid sagt nej till allt. När man ser nu hade dom nog behövt lära sig det dom också. // Nej, vi vill inte ha den där jobbiga jäveln alla ska ha på sitt lag. // Man behöver inte exploatera landsbygdslivet. Det går alldeles utmärkt att levas ändå. Väryrnens uppläsning var för övrigt en av höjdpunkterna på seminariedagen." - Mia Hägg

SKELLEFTEÅ

Från att ohållbart stå stilla till att hållbart växa
– vem ska bo här och varför?

DET FINNS UNDERBAR FÖRLOSSNING I DET BLOD SOM GJÖTS EN GÅNG

Skellefteå socken har anor från 1300-talet men det var ingen som ville att vi skulle få bli en riktig stad med stadsrättigheter. Vi bet ihop och försökte få de arma markerna att försörja oss. *"Och som om Vårherre hade avsett att människor skulle leva överallt på jorden, kom de att slå sig ned i bördiga trakter, att slå sig ut till karga områden, att klösa sig fast vid allt magrare kläppar, att hoppa mellan tuvorna i bottenlösa kärr, och bygga sig en stuga ytterst i snön."* som Sara Lidman skriver i Din tjänare hör. Bygden präglades av en stark inomkyrklig väckelse, som tillsammans de andra folkkrörelserna byggde vårt demokratiska samhälle med starka individer och föreningar. Vi kanske inte är så religiösa längre (frånsett hockeyn), men kraften i berättelserna lever vidare. Från norra Västerbottens tre stora berättare Torgny Lindgren, Sara Lidman och PO Enqvist till dagens författare och berättarfestivaler och datorspelstillverkare. Inte förrän 1845 fick Skellefteå äntligen bli stad.

INDUSTRISTADEN SKELLEFTEÅ RESER SIG IGEN

Skellefteå är den trötta industristaden i norr som nu är i ett historiskt unikt läge. Men det är inte bara en stad; ungefär hälften av befolkningen lever i stadsområdet medan den andra hälften bor på landsbygd eller mindre tätorter. Skellefteå kommun är bildad genom en rad kommunsammanslagningar på 1960 och -70 talet och ligger alltså bra till i tävlingen antal badhus per kommun.

På 50-talet etablerades Skellefteå på allvar som industristad. Namn som Alimak, Skega och Boliden flög över världen och det revs glatt gamla träkåkar för att bygga en ny modern stad i riktiga material som tegel, marmor och koppar. Sedan dess har vi stått och stampat på cirka 73 000 invånare, ge och ta 30-40 per år. En bra stad att vara eller ha barn i, men skellefteborna mellan 20-30 år har varit lätträknade. 1990-talets lågkonjunktur innebar att delar av näringslivet i Skellefteå kommun inte längre klarade konkurrensen varvid många företag och arbetstillfällen försvann. På några år avstannade bostadsbyggandet och över 3 000 personer lämnade kommunen. Det är då rätt omtumlande när nya industrietableringarna behöver 5 000–6 000 personer som med bieffekter innebär 10 000–15 000 arbetstillfällen. Skellefteå kommun har därför hastigt justerat sina befolkningsmål till 90 000 invånare år 2030 och planerar för 100 000 invånare 2040. Nya etableringar skapar stora investeringar och nya arbetstillfällen. Boliden och Northvolt är bara början. Utvecklingen i Skellefteå kommun är etablerings- och investeringsdriven. Bedömningen är att över 100 miljarder kr kommer att investeras i kommunen de kommande 15 åren. Goda förutsättningar för industriell utveckling tillsammans med samhällets behov av snabb omställning mot elektrifiering genererar en stark tillväxt och samhällsutveckling, en utveckling som redan rullar och rullar mycket fort i Skellefteå.

FEMTONMINUTERSSTADEN OCH 30-MINUTERSKOMMUNEN.

När kommunen 2013 samarbetade med danska Gehl Arkitekter stod det klart att de frågor vi tidigare kallat "mjuka" var de mest avgörande för om man vill flytta hit eller inte. Jobb och bostäder är såklart grundläggande, men kulturutbud, caféer, konserter, källbackar, parker, skolor, badstränder och skidspår är det som avgör om du eller din respektive vill bo i Skellefteå. Arbetet med Gehl utgjorde stommen i vår översiktsplan för Centrala stan, men tänket gäller hela kommunen.

Skellefteå har goda förutsättningar för att kunna vara en femtonminutersstad, inom en kvart når du skola, jobb och fritidsaktiviteter. Väljer man landsbygden har du utbudet inom en halvtimme.

Och naturen är lika nära. Det är livskvalitet. När Norrbotniabanan är klar ligger Umeå och Luleå inom 45 minuter. För att skapa attraktivitet görs stora satsningar på fritidsaktiviteter både sport och kultur. Det fortfarande starka föreningslivet och det entreprenöriella arvet ger nya möjligheter. I kommunen finns gamla kulturbygder vilka invånarna ser som en stor tillgång och värderar i utvecklingen. Kultur- och friluftsområdet Nordanå, beläget vid stadens nutida centrum, är en del av riksintresset Skellefteå sockencentrum, med kyrkstad och marknadsplats vid den gamla kustlandsvägen. Jordbruk, fiske och industritradition finns tätt tillsammans.

Sara Kulturhus, en av världens högsta träbyggnader, är Skellefteås nya kulturhus som med sitt motto "gnistrande och förargelseväckande" inspirerar och skapar förväntningar. Mellan torget och det nya resecentrum finns länsteater, scener, bibliotek, konsthall, hotell och restauranger.

Skellefteå har många olika möjligheter att utvecklas genom hela livet, genom Campus Skellefteå erbjuds universitetsprogram och kurser via Luleå tekniska universitet, Umeå universitet samt distansuniversitet.

Kommunen omfattar med mark och vatten 10 000 km² vilket gör den till en av landets större. Landhöjningen gör dessutom att Skellefteå ökar med ett antal hektar per år. Här finns mycket vatten med kust, hav, en mängd sjöar och vattendrag tillsammans med den betydelsefulla Skellefteälven. Här finns kust- och vattendragsnära odlingslandskap och vidsträckta kulliga och höglänta skogsområden.

Planeringen utgår från att bostadsproduktionen kommer att fortsätta på en nivå om 1 000–1 500 bostäder per år under 2022–2025. 90 % av dessa kommer att vara lägenheter ungefär lika fördelat mellan hyresrätter och bostadsrätter. Bostadsförsörjningsprogram säger en sak, framför allt flerbostadshus, men de flesta vill ha småhus. Kommer du från Shanghai är du kanske mer imponerad av att kunna bo i en stuga vid havet än mitt på torget. Eller är det tvärtom?

Kan utvecklingen gå mot en ny trädgårdsstad? En subarktisk trädgårdsstad, redo för årstidsväxlingarna? Planeringen av Skellefteå ändrades från en tidigare idé om en bandstad längs Skellefteälven till en rund, högre och tätare stad där avstånden blev kortare. Det är den staden som byggs nu. Men när förtätningsmöjligheterna är uttömda, aktualiseras åter tankarna på en bandstadsmodell eftersom dalgången begränsar utbyggnad i syd- och nordlig riktning. Samtidigt är ambitionen stor att bibehålla korta reseavstånd, femtonminutersstaden för gång och cykel samt starka kollektivtrafikstråk. Många medborgare har deltagit i arbetet med kommunens utvecklingsstrategi och översiktsplan där man vill se en stark samhällsutveckling med befolkningstillväxt. För närvarande förnyas kommunen sina styrdokument; Utvecklingsstrategi, Översiktsplan för Skellefteå, Landsbygden, Boliden (samt för ytterligare 25 orter), Vindkraft, Energiplan, Miljö- och klimatstrategi, Träbyggnadsprogram samt plan för hållbart byggande.

VÄXTVERK DE LUXE – BOOM UTAN KRASCH

Kommunens övergripande utmaning handlar om att gå från att ha stått still till att växa, att bygga bostäder och få hit 20 000–30 000 människor, integrera dem i en ny kommun, i ett nytt klimat och lyckas med det på en plats som ligger nästan vid polcirkeln i ett visst klimat och speciell kultur. Många kommer nog att komma från Asien till Northvolt. Hur ska detta göras så att Skellefteå kan undvika problemen som skett i andra kommuner som snabbt utvecklats?

Just nu arbetar ungefär 3 000 personer tillfälligt i kommunen med alla nya projekt. De bor just nu i provisoriska barackbostäder, i befintliga stugbyar, hotell, vagnar, i befintligt bostadsbestånd, i stugor och i lägenheter i andra kommuner. Arbetskraft består också av ytterligare inpendlare från angränsande kommuner. De tillfälliga bostäderna skapar sämre boendemiljöer. Det finns också etablerade områden med sociala problem bland annat i Boliden och Skelleftehamn. Arbetstillfällen i industrin är både sin egen chans och hot – bygger vi inte bostäder blir de i vägen för de andra skellefteborna.

Utmaningar i utvecklingen rör bland annat begränsningar gällande statliga regler om strandskydd, skydd för brukningsvärd åkermark, riksintressen som kultur, natur, försvar, rennäring m.m. Kommunikationerna är dåliga inom och till kommunen. Staten la ner persontrafiken på järnväg på 90 talet och senare flygplatsen som kommunen själv fått ta ansvar för. Bristen på konkurrens i inrikesflyget medför höga biljettpriser och avståndet till större grannstäder är stort, 140 km till både Umeå och Luleå.

SKELLEFTEÅS CASE – FRÅN STAGNERANDE TILL KLONDYKE TILL VADÅ?

Vad ska Skellefteå bli för att vara en hållbar plats för en bättre vardag för befintliga och kommande skelleftebor?

- Boom utan Krasch – hur gör vi? Social hållbarhet och integration istället för fly-in/fly-out och kåkstäder.
- Det räcker inte att man KAN bo här (arbetstillfällen och bostäder), man måste vilja det också. Hur bryter vi Skellefteparadoxen? Den som inte kan tänka sig att bo någon annanstans, men inte heller förstår varför nån flyttar hit?
- Kan landsbygden vara svaret? Skellefteå är ett Sverige i minatur, med hela spektrat från stad till land, kust till skogsland – ultim glesbygd finns i de fd landsbygdskommunerna (stolthet, serviceökningar, möjligheter?)
- Handlar det om att hitta lösningar i en ny eller nygammal stadsstruktur? Som att gå från bandstad till rund stad till bandstad igen på ett hållbart sätt? Eller att utveckla "Den subarktiska trädgårdsstaden"? Hur kan staden utvecklas och samtidigt behålla närheten till naturen, det gröna och det blå?

Hur kan vi få staten att ta oss på allvar och ta sitt ansvar? När utmaningen inte är nedläggning utan expansion verkar staten sakna verktyg.

TEAM

Till detta case sökte Skellefteå två team som ska ta sig an möjligheterna och utmaningarna kommunen står inför. Kommunen hade tagit fram en bukett med olika geografiskt avgränsade case som exempel på de utmaningar de står inför, men förväntningarna var såklart att teamen skulle angripa frågan från sin egen vinkel. Casen beskriver landsbygd, mellanbygd och stadsbygd, med två exempel av varje. Resultatet kommer att ge inspel i det fortsatta arbetet.

Båda teamens förslag skulle hantera den centrala frågeställningen – Vad ska Skellefteå bli för att vara en hållbar plats för en bättre vardag för befintliga och kommande skelleftebor?

Kontaktperson Skellefteå kommun: Harriet Wistemar, harriet.wistemar@skelleftea.se

Flygfoto över Skellefteå stad stationsområde och del av stad, från 1937.

Utsett team till Skellefteå:

GOOD GUIDE: NORR

Exempelbild från referensprojektet Jägersro

DELTAGARE

Petra Jenning, FOJAB
Magdalena Hedman, FOJAB
Emma Pihl, FOJAB
Johannes Stripple, Lunds universitet
Alexandra Nikoleris, Lunds universitet
Mats Söderlund, författare
Caroline Mårtensson, konstnär
Johan Holmqvist, IVL

REFERENSPROJEKT

Carbon Ruins
Utställningsprojektet för att göra den stora omställningen till ett fossilfritt samhälle greppbar

Equalizer
Vinnovafinansierat forskningsprojekt inom utlysningen normkritisk innovation.

Jägersro – Öresunds mest hållbara stadsdel
Vinnande bidrag i ett parallellt uppdrag om en ny hållbar stadsdel i Malmö.

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Good Guide: Norr består av ett väl sammansatt team från flera interdisciplinära områden. Här finns visionären, kreatören, utmanaren och forskaren sida vid sida för att belysa, utmana och samskapa visioner i norr. Teamet uppvisar en god potential att på ett kreativt och inkluderande arbetssätt genomföra arbetet med idéskisser och bidra till att synliggöra en berättelse om framtida livsmiljöer som är inkluderande, vackra och fossilfria. Skellefteå kommun sträcker sig från stad till land, från kust till skogsland. Teamets breda kompetens och erfarenheter av att arbeta med framtidsstudier kan ge stöd till Skellefteå att hitta nya lösningar för hur staden kan utvecklas och samtidigt behålla närheten till naturen.

KONTAKT

Petra Jenning
petra.jenning@fojab.se
FOJAB

“Tillsammans besitter vårt team kompetens, kreativitet och kunskap för att genom ett inkluderande arbetssätt väva en berättelse om framtida livsmiljöer att längta till. En fossilfri framtid som är inkluderande, attraktiv, vacker och älskbar.”

TEAM:
GOOD GUIDE NORR

VISIONER:

i Skellefteå

IDÉSKISS: GOOD GUIDE: SKELLEFTEÅ

BERÄTTELSE FRÅN EN MÖJLIG FRAMTID

När man förbereder sig för en lång och osäker resa behöver man en reseguide - så vi skapade en för framtidens Skellefteå. Guiden är en framtidsprototyp, skriven som om förändringen redan hänt. I den utforskar vi en av många möjliga framtider för att tackla klimatrelaterade utmaningar tillsammans med Skellefteås specifika förutsättningar. Hur kan vi vända dessa till framgångar? Och hur kan resan dit komma att se ut? Syftet är att inspirera, engagera och provocera!

Reseguiden ska ses som en del av en process och en inbjudan till medskapande och medägarskap över Skellefteås framtid. Den kan användas som ett verktyg och ett stöd för att våga ta kloka och långsiktiga beslut i tider av snabb omvandling.

Teamet har gjort Skellefteå 2052 till en berättelsevärld. Men här finns inte ett strikt narrativ utan snarare en fantasi som öppnar mot många möjliga framtider. De har skapat små platsspecifika historier och gett dem en visuell gestaltning. Här hittar ni Skellefteå Multiversitet (SmU) som utvecklats till ett `Fritt Campus` och sjuder av liv längs båda sidor om älven, här går all utveckling i deltagandets tecken, här är kulturen en stark samhällskraft och landsbygden i högsta grad levande genom det lokala fenomenet `social soil`. Skridskoåkare och biologisk mångfald prioriteras i gaturummen och det monotona bilåkandet har lämnats därhän till förmån för Torgbussar, Konst-Åk-hubbar, Magnet-pendel och isbroar.

Utgångspunkten är att kommunen blivit helt fossilfritt till 2052, och att mänskligheten har klarat av att begränsa den globala uppvärmningen till högst två grader. Några utmaningar och utgångspunkter vi jobbat med:

- Förtätning — smartare nyttjande av resurser för att inte ta mer mark i anspråk.
- Natur — får vara natur: återskapande, nya bruksmetoder.
- Kultur — hävstång och kompletterande kraft för hållbar stadsutveckling.
- Återbruk — delande och effektiv användning av plats/material.
- Mobilitet — Skellefteå bortom bilen: mobilitetspluralism.

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board gillar greppet att ta fram en guidebok från framtiden och menar att det på detta sätt verkligen går att visualisera teamets framtida Skellefteå. De pekar på hur många historiska verk har lyckats utmana våra mentala modeller genom att presentera utopiska eller dystopiska fantasivärldar.

Advisory board ser mervärden i idéernas höga konkretiseringsnivå, och uppskattar tydligheten i de tre ställningstaganden som arbetet utgår ifrån; ingen ny mark ska tas i anspråk (detta ses som positivt provocerande i en region där just tillgången på mark anses vara stor); att utmaningarna är komplexa och att det inte finns en lösning: det handlar också om att "skapa tillsammans", samt att använda kulturen som hävstång (något anses fokuseras allt för lite på i hållbarhets/klimatomställningen, och kan vara en hjälp för att förstå barriärerna av förankrade mentala modeller och potentiella vägar framåt);

Bland de många sevärdheterna i guiden finns det vissa saker som advisory board tycker är väl gimmik-aktigt och för lite platsspecifikt, det som lyfts fram som särskilt intressant är framför allt beskrivningen av fritt campus, multiuniversitetet och även Social Soils men även Minneslunden dit man kan gå för att sörja det som gått förlorat genom klimatförändringarna.

Som medskick till implementering och vidareutveckling så ser advisory board tre vägar. 1. Att addera ett fokus på governance och styrningsstrukturer, vilket advisory board ser skulle kunna hjälpa Skellefteå att djupare förstå den nödvändiga transitionen. 2. Ett ytterligare fokus på stadsbyggnad, struktur och system för att få en tydligare rumslig koppling till det existerande Skellefteå och dess karaktär idag, som de till viss del tycker saknas i förslaget. 3. Att stötta kommunen i att berätta narrativet av hur en sådan förändring som beskrivs faktiskt gick till: var fanns de svåra valen? När protesterade man? etc.

"An utopian future is described in great detail and imagination, at times evoking the imaginary cityscapes of Italo Calvino (as with new types of mobility), and at others the magical qualities of the Secret Garden." - Michela Magas

Utsett team till Skellefteå:

MOVING NORTH

Exempelbilder från referensprojektet *Global Free Unit + Studio: Making the Difference*

DELTAGARE

Robert Mull, ArkitektHögskolan, Umeå Universitet
Emmy Andersson, Umeå Universitet
Ele Carpenter, UmArts, Umeå Universitet
Sandi Halil, Decolonizing
Architecture Art Research (DAAR), Lunds Universitet
Amalia Katopodis, Umeå Universitet
Marina Långdahl, Hej Främling Västerbotten
Linda Sandberg, Umeå Universitet
Sangram Shirke, ArkitektHögskolan, Umeå Universitet
Navid Ghafouri, Architecture student / Film maker

REFERENSPROJEKT

Global Free Unit + Studio: Making the Difference
Internationellt projekt med arkitektoniska förslag som möter de praktiska behoven hos flyktingar.
TIAFI Community Centre, Izmir, Turkey
Förslag till ett klassrum för flyktingar.
Al Madhafah / Living Room, Prästholmen, Boden
Konstprojekt för att skapa ett lokalt vardagsrum, en plats där samtal, matlagning och lärande blev till konst och kunskapsutbyte.

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Moving North har genom sitt väl sammansatta team olika kompetenser inom social integration. Teamet inkluderar en konstnär, curator, arkitekter, en kulturgeograf, lokala studenter och en lokal samhällsorganisation med erfarenhet av både samverkans- och deltagarbaserade metoder på platser med ökad migration och förflyttning. Teamets samlade kompetens kan ge stöd i Skellefteås önskan om att vara en hållbar plats där människor vill leva sina liv, och där såväl befintliga som tillkommande skelleftebor upplever välbefinnande och social sammanhållning.

KONTAKT

Ele Carpenter
ele.carpenter@umu.se
UmArts

“Vi kommer att arbeta konkret med invånarna för att förbättra levnadsvillkor och platser för social sammanhållning. Teamet kommer att utforska former av mottagande för nyanlända inklusive flyktingar och migrantarbetare i norra Sverige och formulera och sprida nya former av platsskapande som förbättrar välbefinnandet och främjar kulturell hållbarhet.”

TEAM:
MOVING NORTH

VISIONER:

i Skellefteå

IDÉSKISS: FOLKETS STAD

Texten uppdateras, resultat väntas under 2022.

UMEÅ

Social hållbarhet som strukturerande
för stadsutvecklingen

UTVECKLING UTAN KLASSISKA FALLGROPAR

Umeå är den unga studentstaden och den största staden i Sverige utan utsatta områden. Umeås långa och kraftiga tillväxt och därmed omfattande bostadsbyggande är unikt för norra Sverige. Umeå har vuxit sedan staden brann 1888 men Umeås verkliga "år noll" kan dock sägas vara etableringen av universitetet som utgjorde startskottet för de 50 senaste årens starka utveckling. Med 130 000 invånare är siktet inställt på att växa till 200 000 invånare år 2050. Ambitionerna är starka när det gäller klimatarbetet och att Umeå ska fortsätta växa utan utsatta områden. Med ett långsiktigt och aktivt arbete för jämställdhet liksom ambitiösa satsningar på kultur och fritid utgör detta tydliga grundpelare i Umeås DNA.

30 000 NYA MÖJLIGHETER

Umeå har en ung och välutbildad befolkning, drygt 30 000 studenter finns i staden. Även om medelåldern bland Umeås befolkning har ökat under de senaste 10 åren till nuvarande 39 år, kommer positiv tillväxt genom en ung befolkning vara en realitet för Umeå även under de kommande 30 åren. För att kunna hantera en åldrande befolkning med stigande välfärdsbehov och större utmaningar inom kompetensförsörjning, kommer det att vara viktigt att ha fler och växande företag. Det är därför viktigt att mindre företag och avknoppningsföretag växer till större kommande år samtidigt som nya tillkommer. Insatser för att främja egenföretagande är en del, andra viktiga delar är kompetensförsörjning, utbildning i livets alla skeden liksom att attrahera talang.

Inom ramen för den nya arbetsmarknaden behöver arbetstillfällen tillkomma i hög takt och möjliggöras av att nya företag tillkommer över hela kommunens yta. En stor del av dagens företag återfinns i centralorten Umeå och det är rimligt att det kommer vara så även i framtiden. Det kräver bland annat att den framtida bebyggelsen behöver hantera en blandning av bostäder och verksamheter. Ytterligare är det viktigt att arbeta strategiskt för att bredda arbetsmarknaden i Umeå. Umeå har idag en stor branschbredd och arbetet för en ökad bredd behöver fortsätta för att skapa förutsättningar för en mer resilient arbetsmarknad som t.ex. klarar omställningar som följd av externa chocker på ett bra sätt.

Umeå har ett strategiskt läge med Botniabanan, stambanan, E4/E12, flygplats samt Umeå Hamn med färjetrafik till Finland. För framtiden ökar behovet av ett utvecklat, intermodalt transportsystem baserat på väl fungerande logistiknav med tillhörande kombiterminaler som etablerar Umeå till det naturliga transport- och logistiknavet. Detta kräver samarbete såväl lokalt och regionalt som på nationell nivå och vidare över landsgräns. Möjligheter finns också kopplat till elektrifiering av flyg. Här blir den framtida elförsörjningen en viktig fråga liksom att utveckla kapacitet för logistik samt att möjliggöra hållbara transportsätt.

STARK SATSNING PÅ KULTUREN

Umeå präglas av stor tillit och en inkluderande kultur. Engagemanget för miljö- och jämställdhetsfrågor är stort och viljan att tillsammans utmana det rådande till förmån för det som är bättre genomsyrar kultur, näringsliv, akademi, föreningsliv och det offentliga. Umeås är den kommun i landet som satsar mest ekonomiska resurser på kultur sett till antal invånare. Politiska beslut under årtionden kring kulturella initiativ har över tid resulterat i flera starka kulturinstitutioner såsom NorrlandsOperan. Europeiska unionens råd utsedde Umeå till Europas kulturhuvudstad 2014. Kommunen har under lång tid stöttat föreningslivet och har för andra året i rad utsetts till Sveriges bästa idrottsstad med motivering att här finns bredden, sätten och resultaten från kommunens idrottare.

Umeå kommun har valt att sätta klimatet högt på agendan och ser på klimatfrågan som en tillväxtfråga. Förutsättningarna ses som goda att ta ledartröjan i klimatfrågan med relativt sett god tillgång på energi med låg klimatpåverkan, stort engagemang bland befolkningen, ett engagerat näringsliv och tillgång till två universitet med forskning inom klimat- och samhällsbyggnad. Umeå, men också hela norra Sverige, får höga värden när det gäller EUs social progress index och den tilliten behöver vi vara måna om. Raserad tillit är svår att bygga upp.

UTVECKLING I STAD OCH LAND

Umeåborna är kommunens viktigaste resurs där samtliga medborgare ska synliggöras i och ges möjlighet att komma till tals. Detta ska genomsyra alla steg i planeringen för att ge positiva inkluderande effekter för sociala aspekter såsom demokrati, jämställdhet och öppenhet.

En bas i utvecklingen är femkilometersstaden som syftar till att skapa en blandad värde tät stad med korta reseavstånd. De andra strategierna handlar bland annat om Människan i centrum, tillväxt i kollektivtrafikstråk, att se förtätning som vitaliserande kraft samt ett scenario för den framtida bebyggelseutvecklingen som handlar om stärkning av befintliga delar i staden liksom en fortsatt positiv utveckling för Umeås landsbygder med bland annat utveckling i byar i tillväxtstråk. Den växande stadens positiva effekter är redan idag märkbara på Umeås landsbygd som växer i samma takt som staden.

Umeås kontinuerliga tillväxt utgör en bärande del i Umeås särart. Lokala arkitekter och vardagsarkitektur kontra märkesarkitekter och spektakulära prestigeprojekt - Umeå har både förr och nu arbetat med båda spåren! Det åskådliggörs till exempel att utveckling och tillägg i staden möjliggörs och välkomnas. Kompletteringen visas även av att staden möter upp med offentlig utveckling när det byggs i centrum. Traditionen av att komplettera bärs också vidare i den fortsatta målmedvetna strävan att komplettera med underrepresenterade boendeformer. Från äldre tider har vi med oss strukturen och läget vid älven vilket vi förvaltar, förädlar och tar fasta på, i nya projekt. I Umeå avläses stadens årsringar inte bara geografiskt utan också vertikalt.

MULTIDISCIPLINÄR UTVECKLING

Bostadsbristen i Umeå är samtidigt stor och utgör ett hinder för kommunens och regionens utveckling. Politiskt har ambitionsnivån därför höjts till 2000 bostäder per år för att komma till rätta med bristen och skapa en väl fungerande bostadsmarknad. En utmaning handlar om att bibehålla ett bostadsbyggande under dåliga tider; när befolkningstakten är lägre och när de ekonomiska incitamenten för bostadsbyggandet försämras.

Umeå har en lång vana att planera för tillväxt, en solid grund för utvecklingen liksom en tydligt skissad framtidsbild av multidimensionerad hållbarhet. Det finns dock finns en oro och aktuella utmaningar som förhindrar möjligheterna att arbeta så integrerat som krävs vilket gör att vi ser en framtid som till följd av detta skulle kunna äventyra att klara uppgiften om tillväxt med social, ekologisk, kulturell och ekonomisk hållbarhet.

Det kan i strategier och policyer låta lätt att arbeta hållbart och integrerat, men i utvecklingens verklighet blir det sällan det. Där är det lättare att följa upptrampade vägar och mätbara sektorsmått än svårkommunicerade integrerade perspektiv. Inriktningen ses sällan som den optimala och ibland inte heller den mest logiska för de som berörs av planeringsprocessen och är företrädare för olika sektorsområden.

Hotet om sektorsindelning och stuprör beror också på Umeås ökade tillväxt i sig och de stuprör i utvecklingen som tenderar att komma med ökad storlek på såväl befolkning som samhällsutvecklingssektor. Men även på sektorsmyndigheters ökade fokus på rättesnören och vägledningar som skulle kunna leda till ökad hållbarhet, men som också skulle kunna leda bort från ett integrerat, platsspecifikt arbetssätt i stadsutvecklingen. Det skickas signaler från regering och statligt håll om vikten av att arbeta multidisciplinärt med integrerade perspektiv för bästa möjliga helhetsverkan och det är därför angeläget att förutsättningarna för detta skapas reellt.

UMEÅS CASE – STADSDELSDRÖMMAR

Hur kan vi ge Umebornas drömmar om sina stadsdelar ett fysiskt avtryck?

Som ett sätt att förfina beslutad inriktning har Umeå kommun tagit fram ett unikt underlag för gestaltning av livsmiljöer och en modell för att lyfta social hållbarhet för en hel stad. Stärkta av en stor landsbyggsdialog med tillsammansarbete i fokus gick Umeå vidare med att analysera och ta tempen på stadsdelarna. Grunden är att vi vill nyttja förtätningen som kraft för att få tillägg som kompletterar och skapar goda livsmiljöer i en allt värdeätare stad. Umeborna har delgett sina trivsamma och otrivsamma platser samt önskemål för framtiden; både stort och smått, för idag och för framtiden. Vårt nya material för gestaltning av livsmiljöer säger något om just Umeå. Det är inte nationell statistik som vi brutit ner utan vårt eget material, det är framtaget just för att umeborna har valt att dela med sig. Det förpliktigar därför att göra något riktigt bra. Länk till materialet; Umeås stadsdelar – så står det till (umea.se)

Umeåborna är tydligt stolta över sina stadsdelar – och så ska det vara. Nu behöver kommunen era idéer för att fortsätta bygga livskvalitet och stolthet. Hur blir det vackrare, mer inkluderande och hållbarare i varje stadsdel i Umeå? Hur kan arbetet användas som grund för utvecklingen? Vi vet vad umeborna tycker – så hur tar vi det nu vidare? Hur blir det fysiskt, greppbart, verkligt? Den centrala frågeställningen är hur kommunen vänder från perspektiven att stadsutvecklingen ger sociala värden – till att sociala värden bildar grund för stadsutvecklingen?

En analys av Umeå är att det finns få levande stadsmiljöer utanför stadskärnan. Fler befolkade stadsrum skapar fler möten och därmed sociala värden. Kanske handlar lösningar då om att fokusera på flödena för att hitta stråk och mötesplatserna där vi kan skapa stadsmiljöer, små platsbildningar, inbjudande parker och gator som inbjuder till vistelse. Kanske behöver kommunen fokusera på att ytterligare lyfta pärlorna eller adressera ofullständigheterna. Kanske ta tillvara på möjligheterna i utveckling ensidiga miljöer med områden med många radhus, överflödig trafikyta och ineffektiv markanvändning. Kanske gömmer sig lösningarna någonstans vi idag inte helt tydligt ser, någonstans i både den stora strukturerande skalans och i de små platsspecifika lösningarna.

Umeå kommun menade att det i idéskisserna kanske handlar om att:

- Skissa på kreativa idéer, fysiska lösningar och strukturella förslag på en eller flera av de stadsdelar som beskrivs i dokumentet *Umeås stadsdelar*.
- Komma med strukturerande idéer, typologier eller fysiska principer för utveckling av fysisk, sociala och kulturella mötesplatser utanför stadskärnan.

Umeå öppnade dock också för att teamen eventuellt hittar något annat som de ser är det viktigaste för att förvalta och förverkliga Umeåbornas idéer, drömmar och förslag, och det gedigna analysarbete som gjorts.

Umeå ville ha hjälp att bidra i arbetet med att realisera drömmar om den gestaltade livsmiljön för dagens och framtidens umebor i varje stadsdel! Teamens utifrånblick på Umeås stadsdelars särarter såg de som värdefullt!

Resultatet från teamens idéskisser är tänkta att de ska kunna skalas upp och passa in i flera av Umeås pågående processer. Kommunen såg att de behövde ha idéer som är anpassningsbara. De efterfrågade förslag på denna typ av potentialer – så att de kan ställa krav på sig själva och aktörerna för att skapa mötesplatser etc och så att de kan ha idéerna som underlag för kommande förtättningsprojekt som kommer att ske i stadsdelarna.

Resultatet blir också en viktig del i pågående översiktsplanarbete avseende stadsdelskomplettering. Här drivs en rad processer som handlar om att hitta de goda lösningarna för en rad frågor som passar i den täta staden. Resultaten var menade att stärka Umeås strävan mot tillsammansarbete och injicera fortsatta samtal med medborgare, bygg- och fastighetsaktörer och rent praktiskt kopplas till program med åtgärder för ökad social hållbarhet, arbete mot utsatta områden samt klimatneutralitet.

Kommunen hoppades också att teamens arbete skulle kunna vässa Umeås modell om att lyfta social hållbarhet och arbete med gestaltade livsmiljöer och skalas upp för tillämpning i Umeås och andras landsbygder, andra städer i norr och i resterande Sverige. Med ett nationellt tillsammansarbete kring greppen finns potential att Sverige kan bli banbrytande i ett internationellt perspektiv när det gäller att utveckla gestaltade livsmiljöer.

Kontaktperson Umeå kommun: Pernilla Helmersson, pernilla.helmersson@umea.se

Utsett team till Umeå:

MARGE + RAMBOLL

Exempelbild från referensprojektet Trädgårdarna

DELTAGARE REFERENSPROJEKT

Louise Masreliez, Marge Arkitekter
Linda Björn, Marge Arkitekter
Erik Hökby, Marge Arkitekter
Namo Marouf, Ramboll
Anna Löfmark, Ramboll
Camilla Wenke, Ramboll
Vincent Prats, Ramboll
Alexine Wirén, Ramboll

Trädgårdarna
Tävlingsvinst, vård- och omsorgsboende som stödjer de boendes möjlighet att leva ett gott och aktivt liv.
Commoning Kits
Del av utställning om moderna bibliotekets roll som ställdes bl a ut på Form/Design Center i Malmö.
Sergelhuset
Vinst i parallellt uppdrag, detaljplan, strukturplan och övergripande gestaltning för hela kvarteret.

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Marge + Ramboll bedöms som team ha mycket god förmåga att ta fram idéskisser för hur attraktiva hållbara livsmiljöer kan skapas. Det är ett multidisciplinärt team som har mycket hög gestaltningsförmåga och samtidigt erfarenhet och kunskap kring hållbarhetsfrågor och att arbeta med inkludering och lokal förankring. Teamet har en intressant blandning av kompetenser som förväntas kunna arbeta visionärt och samtidigt konkret med lokal förankring. Det är ett multidisciplinärt team som genom inskickade cv:n och referensprojekt bedöms kunna arbeta väl med de tre ledorden för New European Bauhaus.

Marge-Ramböll visar med sin ansökan på en mycket stor potential att ta sig an Umeås breda huvudfråga och ta utgångspunkt i de specifika förhållanden som råder för Umeå. Här blir det viktigt att utgå från befintlig bebyggelse och befolkning samtidigt som idéskisserna ska peka ut en visionär bild framåt för framtida bebyggelse och befolkning där drömmar får vara med och skapa olika stadsdelars utveckling.

KONTAKT

Erik Hökby
anbud@marge.se
Marge

“Vi vill förstå hur kommande förändringar kan komma hela kommunen till gagn. Vi behöver förstå hur människor upplever platserna idag, vilka förväntningar som finns på framtiden och vilka förändringar i arbetstillfällen och infrastruktur som kommer.”

TEAM:
MARGE+RAMBOLL

VISIONER:

Umeå

IDÉSKISS: UMEÅ - RADIKAL OCH RESILIENT

RADIKAL OCH RESILIENT

Umeå är Norrlands största stad och samtidigt en del av Arktis och Sápmi. En stad i norra Europa och Norden med ett viktigt universitet och förbindelse till Vasa på andra sidan Kvarken. Kommunen har vuxit snabbt och befinner sig mitt i en region som surrar av höga tillväxtambitioner och förväntningar på en snabb utveckling. Trots det menar vi att det finns skäl att planera varsamt och långsamt i Umeå. Den höga tilliten mellan människor, som är ett av stadens kännetecken, måste bevaras!

Teamets vision om framtidens Umeå handlar om att bevara och bygga in kvaliteter, själ och särarter. Om tio år har man slutat riva i kommunen och byggt om i stället. Det befintliga har inspirerat det nya. Det som byggts har adderat värde till stadsdelarna. Nya tekniska lösningar har gjort att Umeåborna lever i en klimatsmart och resilient stad. Om tio år är Umeå fortsatt progressiv och nyskapande.

Utrymmen i stadens olika delar har tagits till vara för att människor ska kunna mötas på kreativa sätt. Umeås stadsdelar har fått mer särpräglade uttryck. Det radikala draget hos Umeå har fått uppbackning och det finns gott om lite mer "stökiga" miljöer där nya kulturella uttryck kan uppstå mera fritt och spontant! Det ser teamet att Umeåborna efterfrågar. New European Bauhaus vill undvika ofärdiga bostadsområden som breder ut sig, nya byggnader som står tomma, själlösa distrikt och gentrifiering som skapar klyftor. I det av EU just antagna dokumentet "Åtta kriterier för en högkvalitativ bebyggelsekultur" hämtar vi frågeställningar och förhållningssätt som hjälper att skapa framtidens Umeå som kan byggas med utgångspunkt i den väv av sociala, kulturella och ekonomiska värden som skapar trivsamma, inkluderande och hållbara miljöer. Framtidens Umeå är tätare och breder inte ut sig på dagens skogs- och jordbruksmark. Att ta vara på stads-kvaliteter, kulturella kvaliteter, (åter)skapa stadsdelskänsla och att utveckla med människan i centrum innebär att göra val.

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board fångar upp de två ord som förslaget bygger på: eftertanke och reflektion; och menar att de kan tyckas självklara men ofta saknas i tider av just snabb tillväxt och därmed är mycket bra rekommendationer till en stad som Umeå som vuxit snabbt och har fortsatt tryck på sig.

De tycker mycket om idéskissens fokus på att bevara den existerande stadsväven med fokus på kvalitet i byggande och bevarande av stadens själ och specifika karaktärsdrag. Att marken tillskrivs ett så högt värde och att minska trycket på ianspråkstagande av ny mark lyfts tillsammans med tydligheten i att i karta och text visa på Umeås uppbyggnad idag med en tät kärna men där de mindre centralt placerade stadsdelarna planerats som glest bebyggda enklaver med egna centrum och svaga kopplingar till angränsande stadsdelar, precis som fördjupningsexemplet Mariehem.

Som medskick till implementering och vidareutveckling ser advisory board möjligheterna för Umeå kommun att fortsätta testa dessa vägledande principer för fler områden och utvecklingsprojekt. Hur fungerar de? Kan de vävas ihop med annat för att bli ännu mer specifikt för Umeå? Kan historien och minnen få ännu mer plats? Att spegla både existerande och planerat kan vara ett sätt att få syn på eventuella glapp mellan policy och fysiskt resultat. Även tankarna kring ljusare bryn mellan bebyggelse och skogsområden lyfter de fram som mycket intressant att arbeta vidare med.

"Vi har idag har ett allt för stort fokus på "bygga nytt" för att uppnå resurseffektivitet, men det bygger också på att vi inte beaktar hela värdekedjans effekter vid byggnation." - Johan Kuylenstierna

Utsett team till Umeå:

NORRLANDSMODELLEN

Exempelbild från referensprojektet Kongens have / "Allépaviljongen"

DELTAGARE

Katarina Krupinska, KKARK
Jan Åman, Eau & Gaz AB
Helene Hellmark Knutsson, Länsstyrelsen
Helen Olausson, Årehus och Duved Framtid AB
Sara Thor, Umeå Universitet
Björn Lindelöf, BLIR development AB
Adam Davies, Ty Syml
Daniel Davies, Ty Syml
Jesper Karlsson, Fäviken Magasinet
Helena Andersson, Krupinski/Krupinska Arkitekter

REFERENSPROJEKT

DUVED
Projekt med syfte att utveckla landsbygdens möjlighet till ett innovativt och hållbart samhälle
The rural village as a catalyst for future societies
Sommarstudio där studenter arbetade med förslag för att undersöka lösningar för framtidens matsystem.
Kongens have / Allépaviljongen
Publik paviljong i Köpenhamn vilken skapade flera olika ytor med möjlighet för varierad användning

MOTIVERING FRÅN UTVÄRDERINGSGRUPPEN

Teamet har fångat upp ett unikt fokus: lokala kulturer kombinerat med matsystem. Dessa aspekter öppnar upp en rik ådra av möjligheter. Teamets erfarenheter från Duved ger krydda och kan skapa generativa möjligheter. Det är också nytt och spännande att höra referensernas bredd av systempåverkan, policy/governance och finansieringsmodeller parat med teamets stora djup inom konstnärskap och kuratering.

Den arkitektoniska kompetensen inom teamet är betydelsefull, både inom akademi och inom praktik. Metoden uppfattas som medvetet öppen (eller underkört?), men referensprojekten beskriver en rik uppsättning av möjligheter från konceptuellt till handfast och konkret, och systematiskt tillvägagångssätt såväl som kunskap om byggd miljö.

KONTAKT

Katarina Krupinska
katarina@kkark.com
Krupinski/Krupinska Arkitekter

"Teamets sammanställning visar en mycket bred erfarenhet av det som efterfrågas; innovativa samverkansformer där man redan i det initiala skedet utgår från att engagera medborgare och genom deras visioner engagera högsta kreativa kompetens för att åstadkomma systemförändring."

TEAM:
NORRLANDSMODELLEN

VISIONER:

Umeå

IDÉSKISS: X:ET, STADSDELARNA OCH EN PROCESS FÖR FRAMTIDEN

“Vi flytt’ int!” har blivit “Vi flytt’ in!”. Den utveckling som nu sker i Norrland visar att världen håller på att ändra kurs. Den modernism som fokuserade mot centrum, huvudstad och storstad har bytts mot något annat. Umeå – och Norrland – sitter på nycklarna till framtiden, inte bara i Sverige utan också mot omvärlden.

Norrlandsmodellen har utgått från de utmaningar som världen står inför: en skenande klimatkris, en allt tydligare global osäkerhet som kräver bättre lokal robusthet – och en omställning till en digitaliserad värld som kräver nya affärsmodeller, samverkansformer och en uppdaterad demokrati. Umeå är Norrlands kunskapsstad och har unika förutsättningar att visa vägen.

Norrlandsmodellen tar uppdragets själva titel – Visioner i norr – ad notam. Det som presenteras av och genom Norrlandsmodellen ska ses just som en vision, en plattform, om än ackompanjerat en skiss för process, för framtiden.

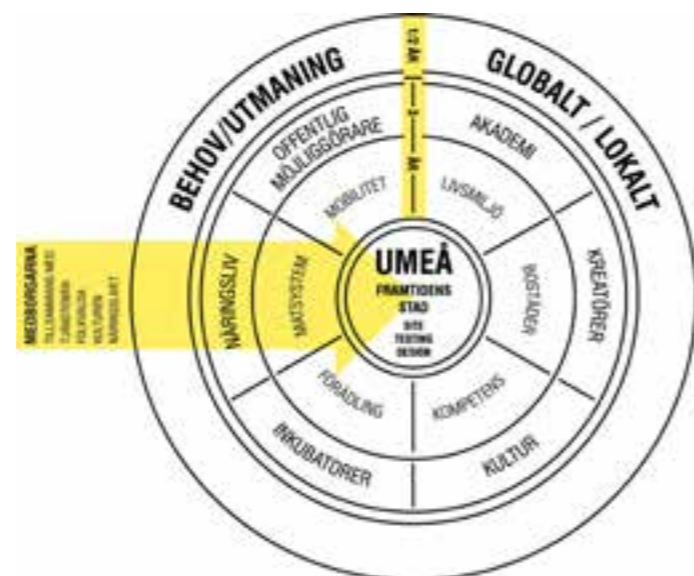
Norrlandsmodellen är en idé att ta spjörn mot och spela med, att ta bitar av och inspireras av.

Om vi ska ta uppdraget på allvar – att skapa en Vision i norr som överensstämmer med idén för New European Bauhaus – måste förslaget löpa hela vägen mot vår tids behov av en hållbar stad som tar vara på både jordens och människans resurser – och därmed en process som motsvarar förutsättningarna.

Norrlandsmodellen är en grupp med vitt skilda kompetenser: En landshövding bredvid en ung design- och materialutvecklare. En av Sveriges bästa kockar jämte två ledande kvinnliga arkitekter. En bostadsutvecklare från Allmännyttan bredvid en från det privata näringslivet. En curator.

Det är så framtiden kommer att se ut. Den behöver team som kan samlas, försöka enas kring vad framtiden kräver. Och som inser att det inte är ett färdigt förslag som ska byggas som världen behöver. Utan idé till hur vi kan jobba på bättre och mer inkluderande vis. Så att medborgarna är med på riktigt, i att utveckla sin egen stad.

Förutsättningarna har aldrig varit så goda som i Umeå, i Norrland, just nu.

MEDSKICK FRÅN ADVISORY BOARD

Advisory board lyfter detta som ett oerhört genomarbetat (och avancerat) förslag som lyfter in många, intressanta perspektiv. Norrlandsmodellens ambitiösa vision, menar de, skulle kunna skapa ett nytt kapitel i Umeås stadsutveckling. Rådgivarna lyfter att precis som i Bauhaus beskriver gruppen ett holistiskt och tvärdisciplinärt angreppssätt, ett system överfört till vår tid och vår tids monumentala problem och möjligheter. De menar att styrkan i förslaget handlar om att utgå från historien, den nuvarande strukturen och att omsätta detta till framtidens attraktiva stad.

Det som är särskilt användbart i förslaget menar advisory board är den nya definitionen av tjänstepersonens roll som deltagare i samskapande processer. Den nya rollen ser de som ett skifte från att vara en uttolkare av beslutsfattarens synsätt till att bli de en uttolkare av lokala behov för en framgångsrik samhälls utveckling. Organiseringen med stadsdelsråd och medborgardeltagande ser advisory board som utförligt beskriven.

Advisory board anser också att det är intressant hur idéskissen inkluderat stärkt, lokal livsmedelsförsörjning och cirkularitet på en systemnivå, som viktiga komponenter eftersom det är områden som med rätta får mer och mer fokus i Sverige såväl som globalt.

En annan av de stora styrkorna i skissen ser advisory board är hur man för in process o resonemang i en specifik geografi i Umeå, X:et. De menar att det föreslagna X:et skapar nya möjligheter att återinföra det rurala in i staden, att skapa bilfria huvudstråk och knyta ihop Umeås olika stadsdelar precis om umeborna önskar enligt den exemplariska Umeås stadsdelar – Så går det till från 2017. De trycker dock på att X:et inte får bli till en klatschig bild att samlas kring utan behöver fortsätta att grundas i det samskapande, invånardeltagande och de beteendeförändringar som behövs för att på ett hållbart sätt genomföra den tredelade transitionen. En idé från advisory board kring detta är att Umeå kommun skulle kunna initiera en stor, fysisk arbetsmodell som kan delas upp i sektioner så att stadens invånare kan börja jobba - tillsammans med kommunen och andra aktörer – och få ledning i att nå resultat!

“En spännande läsning som tar sin utgångspunkt i historien och hur Umeå kan visa ny väg. Tiden är inne för radikala tankar både geografiskt, processmässigt och i nya affärsmodeller som lyfter samhällsperspektivet.” - Christer Larsson

SÅ GENOMFÖRDES VISIONER: I NORR

Visioner i norr genomfördes mellan hösten 2021 och försommaren 2022. Processen var ett samarbete mellan myndigheter i Rådet för hållbara städer och de sex kommunerna i norr. Ur detta samarbete föddes en utlysning finansierad av Vinnova och Formas, som multidisciplinära team fick söka. 11 multidisciplinära team valdes ut för att skissa på lösningar på kommunernas utmaningar, och skissprocessen bestod av startmöte, skissdagar på plats i kommunerna samt en slutredovisning. Nedan beskrivs processens olika steg och formalia.

TIDPLAN

2021

1 november - 1 december Utlysning
december Urval

2022

21 januari Startmöte för samtliga deltagare
29 - 31 mars Skissdagar
31 mars - 3 maj Bearbetning av förslag
20 maj Slutpresentation
14 juni Publikt spridningsevenemang
30 juni Slutrapport till Vinnova

UTLYSNING

I Visioner: i norr söktes kreativa, nytänkande och tvärspektoriella team med konstnärlig höjd för att ge inspel till utvecklingen av vårt samhälle. Målet var att få in nya idéer och perspektiv, unga talanger som kommer vara med och forma morgondagens livsmiljöer. Idéskisserna tar sin grund i EU-kommissionens initiativ New European Bauhaus, NEB, som går ut på att mobilisera bland annat designers, arkitekter, ingenjörer, kreatörer, forskare och studenter från olika discipliner i syfte att ta sig an utmaningen att skapa hållbara livsmiljöer.

Visioner: i norr sökte därför team med förmåga att:

- vara kreativa, innovativa och ha gestaltande förmåga
- samordna och driva engagerande och kreativa processer, där kompetenser från olika discipliner med olika bakgrund tas tillvara och berikar varandra
- engagera och involvera medborgare och lokala aktörer
- vidga och utmana såväl som att sätta er in i kommuners perspektiv,
- på ett strukturerat och konstruktivt sätt hantera en osäker framtid.

Valet av team för idéskisserna gjordes av en urvalsgrupp bestående av representanter från Boverket, ArkDes, Energimyndigheten, Vinnova och Formas. Urvalet av deltagare i idéskisserna utgick ifrån en bedömning av följande kriterier:

AKTÖRER

- Teamets samlade konstnärliga och rumsliga förmåga
- Teamets tvärdisciplinära kunskap
- Hur väl teamet är sammansatt med avseende på jämställdhet, inklusive fördelning av makt och inflytande

POTENTIAL

- Teamets förmåga att dra nytta av och inkludera lokal kompetens
- Teamets förmåga att ta sig an utmaningar där tydlig förflyttning från dagens tillstånd till ett framtida är välbeskriven och har systemperspektiv
- Referensprojektens innovationshöjd i relation till internationell spjutspetsnivå/”state of the art”

GENOMFÖRBARHET

- Teamets förmåga att samordna och driva engagerande och kreativa processer
- Teamets kompetens att genomföra projektet, inklusive parternas kompletterande kompetenser inom perspektiven estetik, hållbarhet och inkludering

55 förslag på team, bestående av en stor bredd av aktörer, inkom som svar på utlysningen. Av dessa valdes 11 team ut enligt ovan utvärderingskriterier. De elva team som valdes ut för att delta i idéskisserna hade möjlighet att söka bidrag från Vinnova om totalt 300 000 kronor per projekt exklusive moms, vilket samtliga team valde att göra. Resor och boende ingick i uppdraget. Bidraget betalades ut efter att startrapport till Vinnova inkommit.

Organisationerna som sökte bidrag kunde antingen göra det utifrån stödgrunden Experimentell utveckling eller Stöd av mindre betydelse. Läs mer om statligt stöd till ekonomisk verksamhet och de olika stödgrunderna på www.vinnova.se/sok-finansiering/regler-for-finansiering/statligt-stod/

SKISSPROCESS

Ingående medskick till skissprocessen var att processen skulle bygga på det vardagliga livet på platsen och i första hand utgå ifrån medborgarna. Samtidigt skulle platsens omland, natur, historiska kontext och biologiska mångfald vara en självklar och viktig del. Med andra ord skulle skisserna bygga på och referera till existerande värden samt vara väl förankrade i platsen.

Skissprocessen inleddes med ett startmöte där alla team, kommuner, myndigheter såväl som advisory board och flera övriga aktörer (se beskrivning av deltagare nedan) deltog. Målet med startmötet var att tydliggöra syfte och mål med processen samt att teamen skulle få presentera sig och lära känna kommunernas case.

Tre intensiva skissdagar med insamling av material och möten på plats ägde rum i mars 2022. Dagarna genomfördes parallellt på plats på respektive kommun. Under dagarna hade kommunerna ordnat platsbesök och inspel av viktiga aktörer för att skapa förståelse för kommunens utmaningar.

Den 3 maj lämnade teamen in sina idéskisser så att kommunerna, myndigheterna och advisory board kunde analysera resultaten. Den 20 maj presenterade teamen digitalt sina resultat för de samlade deltagarna i processen och advisory board gav sina analyser av skisserna samt medskick kring vad kommunerna och branschen kan dra för lärdomar av resultaten. Efter detta avslutades processen med ett publikt spridningsevenemang arrangerat av ArkDes.

Under skissprocessen uppmuntrades kontakter och avstämningar mellan teamen och kommunerna för ökad förankring, och teamen hade under processen möjlighet att engagera medlemmar ur advisory board för stöd och inspiration.

KRAV PÅ RESULTAT AV IDESKISSER

De skriftliga delarna av idéskisserna skulle levereras på svenska eller engelska.

Alla idéskisser skulle innehålla:

- En skriftlig konkretisering och en lösning av huvudfrågan i caset. Formatet för leveransen är i övrigt fritt att innehålla både skriftligt, fysiskt och rörligt material.
- En kort sammanfattning (max 2000 tecken inkl blanksteg) av er idéskiss inklusive ett motto för utvecklingen på en mening som lyfter kärnan i idéskissen och förmedlas på ett kommunikativt sätt som gärna får väcka nyfikenhet. – texten används sedan till media och webb.
- Om möjligt 1-2 högupplösta bilder som illustrerar idéskissen
- Kortfattat förslag på hur idéskisserna ska implementeras och förverkligas

Format:

- Max antal planscher/sidor är 10 sidor med maximalt 25 000 tecken. För att idéskisserna skulle kunna publiceras på hållbarstad.se och hos kommunerna behövde dokumenten vara tillgängliga.
- Om teamen såg behov av större inlämning så fick de i samråd med kommunen även leverera större, men det som levereras in till Visioner: i norr, publiceras på hållbarstad.se samt ges kommentarer på av advisory board hade dessa begränsningar.
- Bilder skulle ha en upplösning mellan 220 och 450 ppi (För att bilderna skulle kunna bli publicerade behövde alla personer som visas på bild ska ha gett samtycke till att medverka i dokumentet och till publicering på webbplatsen hallbarstad.se. Teamen skulle även ha publiceringsrätt till alla bilder. Publiceringsrätten skulle innebära rätt att publicera dokumentet på hallbarstad.se.)
- Eventuellt filmmaterial skulle högst ha storleken 2 GB

Arrangören innehar den materiella äganderätten till förslagen, och har rätt att använda förslag, helt eller delvis, som underlag i det fortsatta utredningsarbetet. Förslagsställare innehar upphovsrätten och behåller nyttjanderätten till sina förslag. Förslagsställare äger ej rätt att publicera eller på annat sätt offentliggöra sitt förslag utan godkännande av arrangören.

DELTAGARE

RÅDET FÖR HÅLLBARA STÄDER

Rådet för hållbara städer stod tillsammans med kommunerna som arrangör för Visioner i norr. Rådet representerades framför allt av en arbetsgrupp (presenterad nedan), men myndigheterna i rådet deltog även som bollplank i processen bland annat genom att rådets expertgrupp involverades.

Arbetsgruppen ur rådet som arbetade mest aktivt i processen bestod av representanter från Energimyndigheten, Vinnova, Formas, Boverket och ArkDes. Dessa var även myndigheterna som finansierade processen genom exempelvis finansiering av team, advisory board och kommunikation. Denna arbetsgrupp formade tillsammans med kommunerna processens syfte, upplägg och innehåll.

WSP, genom Helena Klintström, Sara Elmén och Annika Hammarstedt, anlätades av Boverket för att leda och driva processen.

KOMMUNER

Deltagande kommuner var Kiruna, Gällivare, Boden, Luleå, Skellefteå och Umeå. De sex kommunerna stod tillsammans med Rådet för hållbara städer som arrangör till Visioner i norr och var mycket aktiva i processen. Kommunerna formade tillsammans med myndigheterna processens syfte utifrån sina upplevda utmaningar och möjligheter, skrev fram case, arrangerade skissdagar samt deltog vid kontinuerliga avstämningar med processledare och myndigheter.

TEAM

För Kiruna:

- Marakatt-Labba, Norell/Rodhe, Outer Space, Segerstedt

För Gällivare:

- Of public interest
- Barnens visioner i norr

För Luleå och Boden:

- Nordic future
- Fieldstudio
- HallemarHejdelind
- TIP++

För Skellefteå:

- Good guide: norr
- Moving north

För Umeå:

- Norrlandsmodellen
- Marge + Ramboll

För mer information om teamens uppbyggnad se informationstext för varje team under rubrik Kommunernas case och team.

ADVISORY BOARD

Advisory board var rådgivande under formandet av upplägget för idéskisserna, deltog vid uppstart, under skissdagarna samt under slutredovisningen. De analyserade förslagen och kom med rådgivande medskick till alla team och kommuner. Den rådgivande gruppen bestod av:

- Mia Hägg MA Architecture / FAS SIA OTIA
- Christer Larsson Arkitekt SAR/ MSA, KKH
- Michela Magas Ordförande för Industry Commons Foundation, VD och grundare av MTF Labs AB
- Johan Kuylenstierna Ordförande för Klimatpolitiska Rådet samt Rektorsråd för Hållbar utveckling vid Stockholms universitet.

ÖVRIGA DELTAGARE

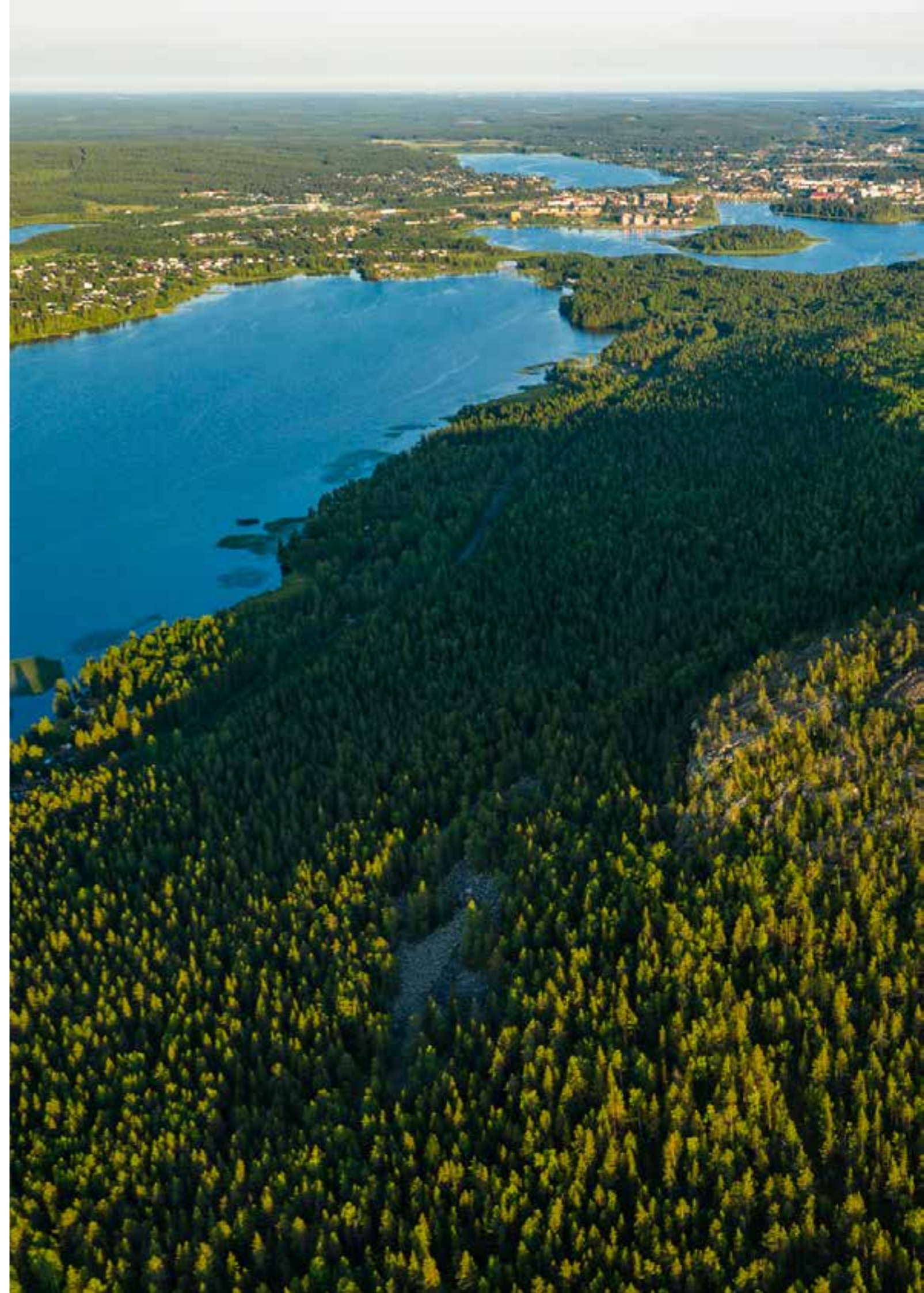
RISE deltog i processen som processtöd för skissdagarna där de observerade och analyserade processen, samt deltog på avstämningsmöten, startmöte och slutredovisning.

Representanter från länsstyrelserna och regionerna i Norr- och Västerbotten deltog i processen genom avstämningsmöten och inspel på processen samt under startmöte, skissdagarna och slutredovisning.

Sveriges arkitekter deltog i processen som bollplank och stöd till processledare och myndigheter i genomförandet av processen och deltog vid startmöte och slutredovisning.

Regeringens särskilda samordnare för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten deltog i processen genom avstämningsmöten samt deltog under startmöte och slutredovisning.

Flertalet andra aktörer har varit delaktiga i processen på olika sätt, såsom nyckelaktörer i de aktuella regionerna som deltog under skissdagarna för att skapa förankring och förståelse för geografiernas möjligheter och utmaningar. Bland dessa kan exempelvis nämnas kultursektorn, civilsamhälle samt representanter för Sametinget och industrietableringar.

SLUTSATSER VISIONER: I NORR

Nedan samlas slutsatser och medskick baserade på en utvärdering som skickats ut till deltagande team, myndigheter och kommuner efter slutredovisningen, samt på observationer från advisory board, WSPs processledare och RISE processtöd.

GEMENSAMMA DRAG I IDÉSKISSER KAN GE FINGERVISNING OM FRAMTIDENS SAMHÄLLSUTVECKLING

Det fanns bland teamens resultat flera gemensamma drag som tillsammans ger en bild av vad som ses som framtidens hållbara, inkluderande och vackra livsmiljöer i Norr- och Västerbotten. Dessa var några av de gemensamma drag som syntes:

- Samverkansmodeller med stor grad av medbestämmande, nya samverkanspartners, medborgarinflytande och en inlyssnande tjänstepersonsroll
- Mikrosystemens möjligheter
- Lösningar med fokus på platsidentiteten
- Sammankoppling men samtidigt särskilda identiteter i bygder, städer, stadsdelar, platser
- Bygders möjligheter, både i sig själva och som inspiration för planering i större städer
- Gemensam, jämlik tillgång till värden, aktiviteter, resurser
- Inte ta ny mark i anspråk, inte använda nya material, inte riva
- Återbruk av material, platser, identiteter
- Odling och självförsörjande, behov av livsmedel
- Lösningar som hanterar samhällsutvecklingens påverkan på naturliga ekosystem, mark och marker
- Lösningar som hanterar industri- och gruvnäringarnas markanspråk och oförutsägbarhet och dess påverkan på samhällets kontinuerliga, långsiktiga identitet
- Lösningar som hanterar de olika lokala och nationella intressen som ställs mot varandra i kommunernas samhällsplanering
- Lösningar som involverar samers behov, utmaningar, kultur
- Tillfälliga strukturer (ofta som lösning på ovanstående fyra punkter)
- Lösningar med inspiration från naturen

Det fanns också flera saker som skiljde sig mellan idéskisserna. De skiljde sig i såväl utförande och process som fokus och resultat. Några sådana skillnader bland resultaten var graden av nytänkande, graden av trohet mot kommunernas case, hur de olika kompetenserna märks i resultaten samt hur vissa av projekten var starkt processmässiga och konceptuella medan andra var mer konkreta och detaljerade.

Det är tidigt att säga, men de gemensamma dragen ovan kan ge en fingervisning om vad den tvärssektoriella samhällsbyggnadsbranschen ser som framtiden för utvecklingen av hållbara, inkluderande och vackra livsmiljöer i Norr- och Västerbotten men även nationellt och internationellt.

“The process models (for example Norrlandsmodellen) as well as various strategies for implementation including microsystems, modularity, culture as currency, natural restoration, and many concepts from other proposals could become part of the overall paradigm to be ported over and tested across Europe.” - Advisory board

Just att idéskisserna kan inspirera och implementeras på fler platser än de som de är utarbetade för lyfts som en styrka. Vissa deltagare saknar dock lösningar på specifikt platsbundna problem hos vissa av idéskisserna – framför allt gällande den industriella satsningen och konflikten mellan minerallagen och den samiska befolkningen och hur detta kan få påverkan på rumsliga och sociala strukturer.

“Mycket av tankar kan implementeras på andra platser än där de redovisats så det samlade resultatet blir väldigt intressant.” - Advisory board

Flera av deltagarna lyfte dock implementeringen av idéskisserna och dess tankar som avgörande för vilka resultat denna process får och ser flertalet utmaningar i implementeringen. Utmaningarna handlade om fortsatt kamp mellan behov här och nu i en accelererande situation, och insikter om förändringar som behöver påbörjas här och nu och fortsätta på lång sikt. Utmaningarna handlade även om huruvida branschen, entreprenörerna och politikens ledningsstrukturer är redo för genomförandet. Det fortsatta arbetet med kommunerna i norr, såväl som med hållbar samhällsutveckling i stort, behöver en fortsatt process där ”uppdragsbeskrivningen” fortsätter att tydliggöras och utvecklas på de påverkade platserna, i de påverkade ekosystemen, genom dialog och konstant anpassning utefter utvärderade resultat.

“Det offentliga och medborgarna är definitivt redo för radikala experiment och jag tror att om det skall hända någonstans så är det i Norrland. Jag tror att de stora städerna i söder är för fast och för uppstyrda av marknaden och hur man brukar göra.” - Advisory board

NY PROCESS GAV INSIKTER, ENERGI, ENGAGEMANG OCH VISS ORO

Visioner i norr har i många avseenden varit en ny typ av process. Den har byggt på tidigare processer såsom samarbeten mellan myndigheter, mellan kommuner, tvärssektoriella utlysningar och projekt, inflytandedialoger, arkitektävlingar. Sammansatt blir dock processen i många avseenden något nytt. Några av aspekterna som gör processen nyskapande är:

- Tidig förankring och efterfrågan av behov bland kommuner
- Gemensam process mellan myndigheter och kommuner för att sätta samman process som kan svara på behoven
- Myndighetsgemensam finansiering av process (fem olika myndigheter har finansierat olika delar av processen)
- Myndighetsgemensam finansiering av utlysning samt myndighetsgemensam utvärdering av team
- Nivån av tvärssektoriella team som efterfrågades
- Efterfrågan av platsspecifik kunskap i teamen samt utbudet av platsspecifik kunskap som erbjudits i processen
- Den korta tiden från idé till genomförd process
- Processens flernivåsamverkan och flernivåpåverkan genom offentlig-, privat-, akademisk-, ideell-, lokal-, regional-, statlig- och europeisk nivå
- Första projektet att implementera New European Bauhaus principer i praktiken, både på nationell och regional nivå

Flera av deltagarna och arrangörerna vittnade om hur denna process skapat ett mycket stort engagemang. Detta är tydligt bland såväl team som kommuner och myndigheter. Engagemanget tros av deltagarna komma från bland annat att få ta sig an en utmaning ur många synvinklar, att nya röster fick höras, samt att processen visade på beslutsamhet och genomförbarhet av processer som teoretiskt diskuterats under många år.

”Själva metoden, att prata, samarbeta, låta fantasin spela fritt och att blanda kompetenser och erfarenheter i den här typen av grupper är otroligt givande. Den skulle enkelt kunna skalas upp, både ges mer tid och resurser för varje kommun, men också spridas till fler (kommuner, regioner, företag osv)”. - Team

Myndigheterna ur Rådet för hållbara städer lyfte fram processen som ett mycket gott exempel på hur man kan arbeta myndighetsgemensamt i frågor som både är mer operativa än traditionellt myndighetsarbete, men samtidigt också ligger väldigt nära myndigheternas och Rådets kärnuppdrag. Likaså lyftes fram hur myndigheternas olika uppdrag i en sådan process ges möjlighet att på ett effektivt och kreativt sätt komplettera varandra och ge mervärden i denna process såväl som i andra pågående och kommande processer. Att samverka i ett konkret projekt ansågs göra att insikten för de olika myndigheterna ökar och att gemensamma beröringspunkter förtydligas. Att anlita en processledare med sakkunskap såväl som kompetens att fungera inlyssnande mot alla parter i processen sågs som avgörande för genomförbarheten och som en stor framgångsfaktor.

”Processen har visat på det mervärde det kan ge när flera myndigheter går ihop och utifrån våra olika roller, expertiser och uppdrag bidrar på olika vis i en konkret gemensam satsning.” - Myndighet

Deltagarna lyfte fram att en stor insikt som kommit genom denna process är den stora vilja och kunskap inom bransch och akademi, som bör tas tillvara i omställningsprocesser. En myndighet påpekade att Rådet för hållbara städer har, genom sitt uppdrag, möjlighet, och ett ansvar, att bana vägen för fler aktörer och situationer att skapa det skifte som föreslås i flertalet av idéskisserna. Ytterligare en insikt kring Rådets roll utifrån den genomförda processen var att myndigheterna i rådet behöver lyfta att de behöver ha den här typen av bredare gemensamma tillitstyrda samverkansuppdrag för att tillsammans kunna stärka omställningskraften i kommuner och regioner genom myndigheternas olika insatser.

Men processens relativt utforskade form och nya samarbeten skapade också en viss oro. Framför allt handlade oron om en osäkerhet kring vilka resultaten av processen skulle bli, de olika förväntningar som fanns och hur processen skulle kunna bli praktiskt genomförbar i förhållande till tid, arbetstid och resurser. Processens otydliga slutmål och otydliga fortsättning var ytterligare något som skapade otydlighet och oro för olika förväntningar, exempelvis mellan kommun och utvalt team.

TVÄRSEKTORIELLT SAMARBETE ETT AV DE STÖRSTA VÄRDENA MED PROCESSEN OCH ETT STORT BEHOV I FORTSATT FÖRANKRING

Processens tvärspektoriella fokus, såsom i målen för processen, de utvalda teamen, kommunernas case och idéskisserna tas upp av flera av deltagarna som det som varit mest givande med processen.

”Mångfalden i projektet kan skapa nya tankebanor och väcka nya frågor i samhällsbyggnadsprocessen” - Kommun

Processen anses ha skapat utrymme för tvärspektoriella samtal och tillfälle att samtala om varandras utmaningar och förutsättningar. Detta såg deltagare har möjliggjort formulerandet av nya typer av frågeställningar som kan hjälpa omställningsarbetet framåt. För arkitekter har processen bidragit med insikter om rollen att göra den rumsliga översättningen av multidisciplinära idéer.

”Det som varit mest givande är att få chans att i en bred konstellation få arbeta med en viktig frågeställning formulerad på ett öppet sätt, att få arbeta på plats, i dialog

med kommunrepresentanter och med andra discipliner såsom konst, foto och litteratur etc som vanligtvis inte brukar vara med i liknande processer.” - Team

Det uttrycktes dock också utmaningar med det sektorsövergripande, såsom att möjliggöra för alla olika kompetenser att komma till sin rätt och utmaningar kopplade till tidplanen vilket beskrivs nedan. Men teamkonstellationens bredd i såväl kompetens som i geografisk hemvist kan enligt RISE processtödd också ha minskat risken för att teamen skulle inkomma med ”färdiga, låsta idéer”. Det initiala fokuset handlade i stället om att lära känna varandra och varandras kompetenser, inte om att plantera färdiga idéer som tagits fram utan den lokalförankring som arbetsdagarna bidrog med.

Den breda kompetensnivån hos kommunerna under skissdagarna när talare och besök från olika organisationer bjöds in lyftes av flera fram som oerhört viktigt. Det finns dock en oro att själva mottagarna av resultaten och förankringen av resultaten efter slutredovisning eventuellt inte kommer att motsvara samma bredd av kompetenser och synsätt, då kontaktpersonerna på kommunerna i de allra flesta fall kom från samma skrå; stadsplanering. Att denna tvärsektoriella mottagarkapacitet finns lyftes fram av såväl team och som RISE processtödd som nödvändigt för att skapa förankring och konkreta resultat in i kommunens organisation, processer och nätverk samt säkerställa sociala perspektiv i samhällsplaneringen.

KORT TIDPLAN OCH LITEN BUDGET FÖRSVÅRAR MULTIDISCIPLINÄRA SAMARBETEN OCH DJUP I PROCESSEN SAMTIDIGT SOM DET MÖJLIGGÖR KRAFTSAMLINGAR ”JUST IN TIME”

Processen Visioner i norr pågick från första idé i augusti 2021 till slutinlämning i maj 2022. För de utvalda teamen var processen kortare, med besked om medverkan i december 2021 och slutinlämning i maj 2022. Detta har av flera deltagare uppfattats som en mycket kort period.

Nackdelar med den korta tidplanen beskrevs bland annat i termer av hur detta försvårat för djupare förankring, dialog och samtal. Samverkan mellan aktörerna i processen som sträcker sig utöver själva grunduppgiften att lösa beskrevs som att de till stor del saknats, såsom möjlighet för aktörerna att dela kunskap om angränsande, genomförda och planerade processer som hade kunnat komma till exempelvis team och kommuner till gagn i såväl ideskissandet som i den fortsatta processen.

Även möjligheten till djupare dialog med medborgare i frågorna (i det fall detta inte funnits på plats innan processens start) har varit svårt i denna korta process. Ett förslag som kommit från flera deltagare i utvärderingen har varit att ge förberedelseprocessen längre tid för att skapa möjlighet till medborgarinflytande och förankring och bidra till utveckling och lärande i relationen myndigheter – kommuner. Här beskriver exempelvis RISE att mer konceptuella frågor skulle kunna diskuteras inför kommande arbetsdagar; Tolkningsföreträdet från stat till kommun till team till medborgare? Kan ett uppdrag vara både visionärt, konkret och konceptuellt? Hur skapa ett upplägg som ”säkerställer” att teamens idéer kan tas tillvara mer långsiktigt? Konkret föreslogs i relationen mellan kommun och team ett tidigt tillfälle för att lära känna varandra och kommunens förutsättningar, och ytterligare ett tillfälle tillägnat egna studiebesök och konkret skissande. Mer tid för skissande i förhållande till gemensamma nationella aktiviteter var ett återkommande önskemål.

”Korta idéskisser som dessa är viktig för att bolla upp nya idéer och inleda samtal. För att ta medborgarinflytande på allvar krävs dock längre processer.” - Team

Ytterligare nackdel med den korta tidplanen var att den försvårat för de nya typerna av samarbeten i teamen att bildas. Eftersom teamen var tvärsektoriella och kom från olika geografier hade de i många fall aldrig arbetat tillsammans eller ens träffat varandra innan processen. Detta gjorde att den korta processen även behövde innehålla element av att lära känna varandra och varandras kompetenser och bli trygga i samarbetet innan teamen kunde bli operativa i skapandet av sina idéskisser.

Även budgeten för teamen lyftes av flera deltagare som liten i förhållande till förväntningar på resultat, processens utformning med större möten och resor samt krav på deltagarnas breda och lokala kompetens.

Fördelarna med den korta tidplanen stod att finna framför allt bland kommuner och myndigheter. Här har den korta tidplanen möjliggjort en process som utvecklats efter de aktuella behov som funnits här och nu. Kommunerna har under processen känt en stress över de brådskande utmaningar de står inför och ett behov av att snabbt få de inspel på inriktning och prioriteringar som idéskisserna var menade att ge. Processens utformning som kort, snabbfotad och flexibel har troligtvis även gjort det lättare att skapa den flernivåsamverkan som behövts utan att fastna i administration och hierarkiska processer.

Utifrån ett finansieringsperspektiv möjliggjorde förutsättningarna med relativt liten budget (för myndigheterna handlade det om 300 tkr x 11 team, plus budget för processledare, advisory board, kommunikation etc) att processen kunde komma till stånd och drivas snabbt. Processen sågs av Rådet för hållbara städer som ett första steg i ett längre samarbete med kommunerna i norrbotten och västerbotten inom ramen för regeringsuppdraget till rådet för hållbara städer. Detta var således en pusselbit i ett längre arbete som sträcker sig fram till 2030.

PLATSSPECIFIK FÖRSTÅELSE OCH TÄT DIALOG OCH SAMVERKAN MED KOMMUNER EN FRAMGÅNGSFAKTOR

Att kommunerna och dess behov tidigt i processen sattes i fokus lyftes fram som en stor framgångsfaktor. Myndigheterna lyfte fram det som helt avgörande att kommunerna varit med från början av processen som behovsägare, dels för att som myndighet få ökad förståelse för kommunernas behov och utifrån detta utforma processen, dels för att skapa förutsättningar för förankring, förståelse och förutsättningar för implementering, dels för att stärka bandet mellan kommuner och myndigheter såväl som forsknings- och innovationsfinansiärer.

Kommunerna lade stor vikt vid att tydligt och kreativt presentera de platsspecifika förutsättningarna, utmaningarna och möjligheterna. Detta syntes såväl i kommunernas presenterade case som i engagemang och val av inbjudna inspel under skissdagarna. Den platsspecifika kunskapen som teamen fick sig till del lyftes av flera deltagare som absolut nödvändig och en av de stora styrkorna i processen. Även det faktum att skissprocessen på plats i kommunerna gavs stor vikt i processen lyftes som essentiellt. Detta var särskilt viktigt för de team som inte hade lika stor lokal förankring, medan de med större lokal förankring av RISE processtödd observerades snabbare kunna arbeta mer effektivt och mindre trevande.

Teamens platsspecifika kunskap lyftes fram av såväl kommuner som av team som viktig, och flera observationer görs kring matchningen av team och kommun/case. Något som ses som en förbättring att göra till eventuella kommande processer är hur kommunernas case borde ha varit tydligare redan under teamens ansökningsprocess för att få till en bättre matchning, alternativt (som föreslås av ett team) att ge teamen en större frihetsgrad att själva utforma de frågeställningar de själva ser att kommunen har behov av för att bättre dra nytta av teamens specifika kompetenser.

Samarbetet mellan kommun och team har sett olika ut i olika kommuner men också mellan olika team eftersom detta enbart uppmuntrades men inte faciliterades av processledningen. I de fall där kommuner och team kunnat få till ett tätt samarbete har detta uppskattats stort av såväl team som kommun och beskrivits som en framgångsfaktor för att kunna leverera såväl påverkan som platsspecifika lösningar. Samma sak gäller stödet från advisory board som uppskattats stort av de team som arrangerat samtal.

Casen som kommunerna presenterade hade platsspecifika inriktningar och skiljde sig från varandra i inriktning och konkretiseringsnivå. Hur väl inriktningen stämde överens med teamens kompetenser och förväntan, liksom hur detaljerade casen varit kan ses ha viss påverkan på resultatet i form av idéskisser. Exempelvis observerades att i de fall där casen varit väldigt tydliga har även svaren tydligt svarat på utmaningarna (med risk för mindre självständighet och lägre innovationsgrad) medan det i de fall casen varit mindre tydliga inkommit en större bredd av förslag och till viss del högre innovationsgrad, men där träffsäkerheten mot kommunens behov ibland varit lägre. Eftersom kommunerna i sin samhällsomvandling och samhällsplanering brottas med så stora och komplexa

utmaningar har det i vissa fall funnits utmaningar i att kombinera det fria, visionära arbetet med de akuta behoven.

“The most successful results from this first phase of co-creation can be found in the reframed questions and the shifting of the mental models, that are necessary preconditions for real behavioural transformations.” - Advisory board

GOD MÅLUPPFYLLELSE MEN TIDIGT ATT UTVÄRDERA

I utvärderingen efterfrågades deltagarnas uppfattning om hur processen uppfyllt sina mål. De mål som utvärderades var:

- Bidra till utveckling och omställning till ett mer hållbart samhälle ur alla perspektiv med utgångspunkt i den sex kommunernas unika förutsättningar och processer.
- Ta fram idéer som stöttar och inspirerar kommunerna, men också samhällsutvecklingsbranschen, i arbetet med att utveckla och skapa vackra, hållbara och inkluderande livsmiljöer.
- Hitta ett nytt gemensamt språk och initiera nya samtal. Stimulera gemensamma tankeprocesser kring hur en attraktiv och fossilfri framtid med design, kultur och kreativitet som utgångspunkt kan se ut. Samtidigt som olika discipliner sammanförs; från teknik och ingenjörskap till konst, arkitektur och design, ska det även skapa utrymme för medborgares idéer och tankar kring ett framtida samhälle.
- Resultatet ska skapa engagemang för frågorna i de utpekade kommunerna, kunna användas i kommunernas strategiska planering och kunna spridas nationellt och till det stora internationella nätverket kring New European Bauhaus

“Nyttigt att tänka så stort, fritt och kreativt som Visioner i Norr möjliggjort”. - Team

Över lag bedöms måluppfyllnaden vara förhållandevis god, speciellt gällande målet som fokuserar på att ta fram nya inspirerande idéer. Bland myndigheterna lyftes målet om ett gemensamt språk fram som den största nyttan med processen, där nya samtal och förståelse mellan nya aktörer och olika nivåer skapats. Det är dock viktigt att poängtera att flera av deltagarna lyfte att det ännu är för tidigt att utvärdera processens resultat eftersom mycket av påverkanskraften ligger i hur idéskisserna och det gemensamma lärandet implementeras i den fortsatta samhällsbyggnadsprocessen.

“Processen och resultaten har skapat nya samtal och insikter – både bland teamen, myndigheterna och kommunerna. New European Bauhaus som ramverk erbjuder en unik möjlighet att se på omställning på ett annat sätt.” - Myndighet

Det första målet, om att bidra till utveckling om omställning, gavs lägst betyg vilket motiverades av de svarande med att det är för tidigt att se sådana resultat och även att processen är ett startskott men inte hela svaret på dessa stora frågor.

“Visionerna skapar engagemang och nyfikenhet utmaningen ligger i att ta vara på det engagemanget. Organisatoriskt måste det finnas stöd från personer med mandat och resurser. Hur vi ska ta vidare visionerna är under utredning.” - Kommun

T.h. ses ett diagram som visar på medelvärdet i uppskattad måluppfyllnad bland de deltagare som skattat denna med en siffra (1-10). Det är dock flera deltagare som beskrivit måluppfyllnaden i ord i stället för i siffror, och inom varje typ av aktör finns en stor diskrepans i upplevd måluppfyllelse.

KONTAKTUPPGIFTER

FRÅGOR OM VISIONER I NORR STÄLLS BÄST TILL:

Ordförande för Rådet för hållbara städer

Helena Bjarnegård, helena.bjarnegard@boverket.se

SAMLADE KONTAKTUPPGIFTER:

MYNDIGHETER/RÅDET FÖR HÅLLBARA STÄDER

Processledare

Helena Klintström, helena.klintstrom@wsp.com

Energimyndigheten

Rebecka Marklund, rebecka.marklund@energimyndigheten.se

Vinnova

Maria Johansson, maria.johansson@vinnova.se

Gustav Malm, gustav.malm@vinnova.se

Formas

Anna Hult, anna.hult@formas.se

Boverket

Angelica Åkerman, angelica.akerman@boverket.se

ArkDes

Kieran Long, kieran.long@arkdes.se

Karin Svensson, Karin.svensson@arkdes.se

KOMMUNER

Kiruna kommun

Nina Eliasson, nina.eliasson@kiruna.se

Gällivare kommun

Sofie Rynbäck, sofie.rynback@gallivare.se

Alexander Kult, alexander.kult@gallivare.se

Luleå kommun

AnneLie Granljung, annelie.granljung@lulea.se

Jenny Lindberg, jenny.lindberg@lulea.se

Boden kommun

Gustav Hamlund, gustav.hamlund@boden.se

Skellefteå kommun

Harriet Wistemar, harriet.wistemar@skelleftea.se

Umeå kommun

Pernilla Helmersson, pernilla.helmersson@umea.se

TEAM

Team Marakatt-Labba, Norell/Rohdem Outer Space, Segerstedt

Sam Keshavarz, Outer Space arkitekter AB, sam@outerspacearkitekter.se

Team Of public interest

Jonas Dahlberg, Of Public Interest (OPI), jonas@jonasdahlberg.com

Team Barnens visioner i norr

Carolina Wikström, Asante Arkitektur & Design, carolina@asante.se

Team Nordic future

Björn Ekelund, Warm in the Winter, bjorn@warminthewinter.se

Team Fieldstudio

Hildegun Varhelyi, Varhelyi+Varhelyi, hildegun@varhelyi.se

Team HallemarHejdelind

Veronica Hejdelind, HallemarHejdelind, veronica@hallemarhejdelind.com

Team TIP++

Magnus Björkman, Theory Into Practice, magnus@theoryintopractice.se

Team Good guide norr

Petra Jennings, FOJAB, petra.jenning@fojab.se

Team Moving north

Ele Carpenter, UmArts, ele.carpenter@umu.se

Team Marge+Ramboll

Linda Björn, Marge Arkitekter, linda.b@marge.se

Team Norrlandsmodellen

Katarina Krupinska, Krupinski/Krupinska Arkitekter, katarina@kkark.com

